

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

**ЮРИДИЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ**

СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

КОНСПЕКТ
лекцій з дисципліни
«Законодавство України в контексті євроінтеграції. Частина 1» (із завданнями
для семінарських занять)
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
(доктор філософії / Doctor Philosophy (PhD)
спеціальності 081 «ПРАВО»
(вибіркова 3 семестр, 14 годин)

До друку, у світ дозволяю
Проректор _____
Протокол № від 2023р.

Укладачі

Борис РОЗОВСЬКИЙ
Галина КАПЛІНА

*Весь цифровий і фактичний матеріал
Бібліографічні відомості перевірені,
Написання одиниць відповідає стандартам*

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

КОНСПЕКТ
лекцій з дисципліни
«Законодавство в Україні контексті євроінтеграції. Частина 1»
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
(доктор філософії / Doctor Philosophy (PhD)
спеціальності 081 «ПРАВО»

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри правознавства
Протокол № « » від _____ 2023 р.

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП

Лекція № 1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН МІЖ
УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ,
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Лекція № 2. Тема: ПРАВОВІ НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Лекція № 3. Тема: ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ
СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН У ДЕРЖАВІ ТА СУСПІЛЬСТВІ

Лекція № 4. ТЕМА: ПРОГРАМА АДАПТАЦІЇ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС.
НАБЛИЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО
ACQUIS ЄС.

Лекція № 5. ТЕМА: СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ

Лекція № 6. ТЕМА: РІВЕНЬ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

Лекція № 7. ТЕМА :ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ГАРМОНІЗАЦІЇ ТРУДОВОГО ПРАВА

Лекція № 8. ТЕМА :ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Лекція № 9. ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ
ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

УДК 340

Конспект лекцій з дисципліни «Законодавство в Україні контексті євроінтеграції. Частина 1» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня (доктор філософії / Doctor Philosophy (PhD) спеціальності 081 «ПРАВО». Укладачі: Розовський Б. Г., Капліна Г. А. - Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2023. – 86 с.

ВСТУП

МЕТА ВИКЛАДАННЯ КУРСУ

Метою викладання курсу «Законодавство України в контексті євроінтеграції» є формування у здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня системного сприйняття євроінтеграційних процесів в сфері законодавства України, усвідомлення належності до єдиного правового середовища європейської спільноти, набуття спеціалізованих концептуальних знань у галузі права Європейського Союзу, процесів та механізмів правового забезпечення євроінтеграції України, здатності розв'язувати проблеми у галузі права Європейського Союзу, євроінтеграційних процесів, розкриття позитивних та негативних аспектів проведення реформ законодавства в умовах євроінтеграції, що передбачає проведення різного роду аналізу та досліджень, зокрема у сфері розвитку соціальної політики України.

Завданнями курсу є:

- ознайомити здобувачів освіти з об'єктом, предметом та специфікою вивчення дисципліни «Законодавство України в контексті євроінтеграції»;
- охарактеризувати напрямки і закономірності розвитку вітчизняної юридичної освіти та науки в умовах євроінтеграції та інтернаціоналізації;

- здобути додаткові знання щодо законодавчих новел в сфері євроінтеграції;

- оволодіти навичками дослідницької діяльності.

Опанування дисципліни «Методологія проведення та оформлення наукових досліджень» спрямовано, у тому числі, на:

- формування у знань, що дозволяють їм ефективно здійснювати науково-дослідну діяльність у галузі теоретико-історичних правових, публічно-правових (державно-правових), приватно-правових (цивільстичних), кримінально-правових, міжнародно-правових наук, а також викладацьку діяльність з освітніх програм вищої *освіти*;

- самостійне здійснення дослідницької діяльності, пов'язаної з вирішенням складних професійних завдань у сучасних умовах.

В ході вивчення курсу здобувач набуває таких загальних та спеціальних компетентностей запропонованих освітньою програмою:

1. Розуміння напрямків і закономірностей розвитку вітчизняної юридичної освіти та науки в умовах євроінтеграції та інтернаціоналізації.
2. Здатність застосування міждисциплінарного підходу в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.
3. Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.
4. Здатність до аналізу обробки результатів наукових досліджень та їх оформлення у статтях, монографіях, інформаційних листах, наукових звітах тощо відповідно до сучасних вимог.
5. Здатність до комплексного аналізу системи права Європейського Союзу та розуміння її співвідношення з правовою системою України.
6. Здатність проводити аналіз, моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів у правовому полі, визначати показники їх результативності з подальшим обґрунтуванням напрямків удосконалення відповідно до векторів розвитку суспільства в Україні в контексті євроінтеграції.

7. Здатність до написання/складання навчальної та навчально-наукової літератури: підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій тощо з урахуванням змісту навчальних програм та сучасних вимог (СК 7).
8. Здійснення презентації власного наукового дослідження, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження.
9. Ведення діалогу й аргументування під час наукових і ділових дискусій, переговорів, судових дебатів, публічного виступу, лекцій для фахівців-юристів, а також представлення результатів наукової діяльності професійній спільноті та широкому загалу у вигляді доповідей на конференціях різного рівня, включаючи науково просвітницькі заходи з метою популяризації правової освіти та науки.
10. Здатність розробляти, впроваджувати та застосовувати оптимальні підходи для організації та здійснення освітньої та наукової діяльності відповідно до сучасних світових тенденцій.

Здатність здійснювати процес аналізу правової діяльності суб'єктів господарювання, аналітично виокремлювати та оцінювати правові проблеми цієї діяльності, визначати шляхи її оптимізації та напрямки здійснення управління якістю, з урахуванням сучасних наукових досягнень.

Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків, вміння працювати у команді та виявляти лідерські здібності (ЗК 2).

Здатність спілкуватися та співпрацювати з різними цільовими аудиторіями, та фахівцями інших галузей, адаптуватися у соціальному та професійному середовищі. Здатність до усвідомленого поповнення і розширення комунікативних навичок у професійній сфері впродовж життя (ЗК 3).

Розуміння філософсько-світоглядних засад, напрямків і закономірностей розвитку вітчизняної юридичної освіти та науки в умовах глобалізації і інтернаціоналізації (ЗК 5).

Готовність до самостійної науково-педагогічної діяльності, здатність реалізовувати різні складові процесу навчання, здатність формувати особистість з високими моральними якостями (ЗК 6).

Здатність організувати та здійснювати роботу відповідно до вимог охорони праці, техніки безпеки, протипожежної безпеки та санітарно-гігієнічного режиму з урахуванням специфіки професійної діяльності навчальних та наукових закладів (ЗК 7).

Здатність критичного аналізу сучасної наукової літератури для обґрунтування та вибору напрямків наукових досліджень, ознайомлення з передовим світовим досвідом роботи у правовому секторі та використання цієї інформації в освітній та науковій діяльності (ЗК 8).

Здатність вільно використовувати новітні інформаційні і комунікаційні технології; обирати та застосовувати сучасне програмне забезпечення та Internet-ресурси у науковій та професійній діяльності (ЗК 9).

Здатність ефективно планувати та раціонально організувати професійну діяльність, використовувати організаторські навички для планування роботи колективу, здатність об'єктивно оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт та усвідомлювати відповідальність науковця та викладача перед суспільством (ЗК 10).

Здатність збирати, опрацьовувати та критично використовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти України, доктринальні джерела та рекомендації належних правозастосовчих (законодавчих, судових, правоохоронних тощо) практик у галузі юридичної освіти та науки (СК 1).

Здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики (СК 2).

Здатність організувати та проводити статистичну обробку результатів наукових досліджень (СК 3).

Здатність до аналізу обробки результатів наукових досліджень та їх оформлення у статтях, монографіях, інформаційних листах, наукових звітах тощо відповідно до сучасних вимог (СК 4).

Здатність проводити аналіз, моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів у правовому полі, визначати показники їх результативності з подальшим обґрунтуванням напрямків удосконалення відповідно до векторів розвитку суспільства в Україні, зокрема, спрямованих на економічне самопосилення держави та протистояння багатьом загрозам економічного суверенітету нашої країни (СК 6).

Здатність до написання/складання навчальної та навчально-наукової літератури: підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій тощо з урахуванням змісту навчальних програм та сучасних вимог (СК 7).

Ведення діалогу й аргументування під час наукових і ділових дискусій, переговорів, судових дебатів, публічного виступу, лекцій для фахівців-юристів, а також представлення результатів наукової діяльності професійній спільноті та широкому загалу у вигляді доповідей на конференціях різного рівня, включаючи науково-просвітницькі заходи з метою популяризації правової освіти та науки (СК 8).

Здатність здійснювати аналіз змісту нормативно-правових актів та їх експертизу (СК 9).

Вміння формулювати та обґрунтовувати юридичні висновки, пропозиції, рекомендації (СК 10).

Здатність розробляти, впроваджувати та застосовувати оптимальні підходи для організації та здійснення освітньої та наукової діяльності відповідно до сучасних світових тенденцій (СК 11).

Здатність здійснювати процес аналізу правової діяльності суб'єктів господарювання, аналітично виокремлювати та оцінювати правові проблеми цієї діяльності, визначати шляхи її оптимізації та напрямки здійснення управління якістю, з урахуванням сучасних наукових досягнень (СК 12).

У тому числі, компетентності:

1) соціально-особистісні компетенції:

- здатність до організації особистої науково-дослідної діяльності;
- здатність до системного науково-критичного мислення;
- науковий світогляд і творче мислення;

2) загальнонаукові компетенції:

- здатність здійснювати фундаментальний аналіз наукових проблеми;
- вільне володіння науковою лексикою;
- володіння теоретико-методологічними засадами регулювання відносин інтелектуальної власності, участь у конкурсах, грантових і стипендіальних програмах;

3) інструментальні компетенції:

- знання основ методології, техніки, організації і проведення наукових досліджень;
- знання підходів до планомірної та ефективної індивідуальної і командної науково-дослідної роботи.

Вивчення дисципліни передбачає творчий підхід здобувачів освіти третього рівня до пошуку відповідей на питання щодо євроінтеграційних процесів у вітчизняній законодавчій сфері.

Лекція № 1.

**Тема: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ**

/4 години/

Базова література

1. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали III Всеукраїнської за міжнародною участю науково-практичної конференції (м. Полтава, 25-26 жовтня 2018 року). – Полтава: Россава.- 2018. – 224 с.
2. Валюх А.М. Адаптація законодавства щодо формування державної стратегії розвитку природного капіталу України відповідно до вимог Європейського Союзу / А.М. Валюх // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – №5. – С. 67-72.
3. Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти: монографія /В.В. Копійка, М.С. Дорошко, О.Ю. Кондратенко та ін.; за заг. ред. В. В.Копійки і М. С. Дорошка. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 388 с.
4. Право Європейського Союзу: підручник / за ред.. В. І. Муравйова. — К.:Юрінком Інтер, 2015. — 704 с.
5. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса: Фенікс, 2013. 883 с
6. Стрельцова О. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: передумови, проблеми і перспективи / О. Стрельцова //Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 87-97.
7. Чернобай О. «Сучасний стан та перспективи євроінтеграції України»
<http://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-8-number-129-2021/current-state-and-prospects> -укр.-європ .

Мета лекції:

- **освітня:** формування у студентів знань про процеси та механізми правового забезпечення євроінтеграції України;

- **розвиваюча:** розвиток уявлень про концепти інтеграції та адаптації законодавчої системи ; створення способів та засобів розв'язання проблем, що виникають у ході функціонування та розвитку євроінтеграційних правових явищ.

- **практична:** формування здатності використовувати методи та механізми удосконалення законодавства з використанням європейського досвіду та правових засад.

Міжпредметні зв'язки: філософія, політологія, історія України, міжнародне право, міжнародне приватне право, міжнародне гуманітарне право.

ТЗН: комп'ютерна презентація, схеми й таблиці, аудіолекція.

ПЛАН

1. **ВСТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СПІВТОВАРИСТВАМИ 1991 р.**
2. **ПЕРЕДУМОВИ УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ПАРТНЕРСТВО ТА СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СПІВТОВАРИСТВАМИ І УКРАЇНОЮ 1994 Р., НАБРАННЯ ЧИННОСТІ УГОДОЮ. ЦІЛІ УГОДИ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ УГОДОЮ**
3. **УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» 1998 Р.: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.**
4. **ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНУ ПРОГРАМУ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» 2004 р.: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**
5. **СТУПІНЬ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ВИМОГ, ЯКІ ВИСУВАЮТЬСЯ ДО ДЕРЖАВ-КАНДИДАТІВ НА ВСТУП ДО ЄС. ЩОРІЧНІ САМІТИ «УКРАЇНА-ЄС», ЇХ ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ**

6. **ПЕРЕДУМОВИ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ. ПОНЯТТЯ «АСОЦІАЦІЇ», ПРИКЛАДИ ІСНУВАННЯ УГОД ПРО АСОЦІАЦІЮ**
7. **ПЕРЕГОВОРИ ЩОДО СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ. ПОНЯТТЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ**
8. **АНАЛІЗ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ, З ОДНІЄЇ СТОРОНИ, ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ, СПІВТОВАРИСТВОМ З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ ТА ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ, З ІНШОЇ СТОРОНИ**

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Європейський Союз, Угода про асоціацію, саміт, зона вільної торгівлі, адаптація, інтеграція.

1. ВСТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ІЗ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СПІВТОВАРИСТВАМИ 1991 Р.

Намір України розбудувати відносини з Європейським Союзом був вперше проголошений у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України».

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України. У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, яку схвалено 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій 14 вересня 2000 року. В ній була проголошена довготермінова стратегічна мета - європейська інтеграція України.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» однією з основоположних засад зовнішньої політики України є забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС. 05 березня 2007 року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між Україною та ЄС.

09 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Відповідно до домовленостей, досягнутих в ході Паризького саміту Україна-ЄС, у 2009 року сторонами був розроблений та схвалений Порядок денний асоціації, який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні у процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію.

На 15-му Саміті Україна-ЄС в Києві 19 грудня 2011 року переговори по майбутній Угоді про асоціацію завершилися, а 30 березня 2012 року текст майбутньої Угоди був парафований главами переговорних команд України та ЄС.

Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину - 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. З 1 листопада 2014 року здійснювалося її тимчасове застосування.

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності 1 вересня 2017 року. Це міжнародно-правовий документ, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

2. ПЕРЕДУМОВИ УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ПАРТНЕРСТВО ТА СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СПІВТОВАРИСТВАМИ І УКРАЇНОЮ 1994 Р., НАБРАННЯ ЧИННОСТІ УГОДОЮ. ЦІЛІ УГОДИ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ УГОДОЮ

Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною (далі - УПС) - угода між Європейськими співтовариствами і їх державами-членами з одного боку та Україною, з другого боку, була підписана 16 червня 1994 та ратифікована законом України N 237/94-ВР від 10 листопада 1994, втратила чинність 01.09.2017 у зв'язку з набранням чинності Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Підписання 1994 року Угоди про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами – членами та Україною поклало початок тісним відносинам між нашою державою та, без сумніву, найпотужнішою організацією держав, об'єднаних на принципах спільного ринку і європейських традиціях демократичного життя. Для молодій Українській державі це означало якщо не прорив, то великий крок уперед до утвердження себе на загальноєвропейському просторі й відображало головні пріоритети зовнішньої політики – повноцінну інтеграцію до європейського економічного, суспільно-політичного, культурного простору.

Це була перша угода, підписана ЄС з країнами колишнього Радянського Союзу. Оскільки УПС стосується справ Співтовариства, питань як виключної, так і спільної компетенції держав-членів ЄС, вона з боку ЄС має бути ратифікована не лише (трьома) Європейськими Співтовариствами[1], але також і всіма країнами-учасницями. Тривалий процес ратифікації Угоди державами-членами закінчився лише на початку 1998 року; отже, УПС набула чинності 1 березня 1998 року. Для вирішення проблеми, зумовленої збільшення з 1 січня 1995 року чисельності держав-членів ЄС до 15, було підписано Додатковий протокол з Україною від 10 квітня 1997 року, за яким Австрія, Фінляндія та

Швеція стали членами УПС поряд з першими дванадцятьма країнами-учасницями. Після того як Україна та країни-члени ЄС ратифікували УПС, Рада та Комісія на спільному засіданні 26 січня 1998 року домовились про тимчасове застосування Додаткового протоколу щодо офіційного набуття ним чинності.

Цілями партнерства і співробітництва між Україною та ЄС, що були встановлені УПС, визначені такі: «забезпечення у відповідних рамках політичного діалогу між Сторонами, який сприятиме розвитку тісних політичних відносин; сприяння розвитку торгівлі, інвестицій і гармонійних економічних відносин між Сторонами і, таким чином, прискоренню їхнього сталого розвитку; створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва; підтримка зусиль України по зміцненню демократії і розвитку її економіки та завершенню переходу до ринкової економіки» (стаття 1 Угоди).

Юридичною базою УПС є статті 133 і 308 Договору про заснування ЄС.

Офіційний текст Угоди складається з: самого тексту УПС з преамбулою та 109 статтями; Протоколу про взаємну допомогу в митних питаннях; п'яти Додатків та одного Доповнення; Спільних декларацій стосовно статей 18, 19, 30, 31, 32(б), 43, 50 та 102 УПС; обміну листами з питань створення компаній Співтовариства в Україні ще до набуття чинності УПС (стаття 30 УПС); Декларації Франції про незастосування УПС до країн та територій, які підписали угоду про асоціацію із Співтовариством відповідно до Договору про створення ЄС.

ПРИНЦИПИ УПС

Згідно зі статтею 2 УПС, Сторони у своїй політиці поважатимуть:

- демократичні принципи та права людини, як зазначено, зокрема, в Хельсінському заключному акті (липень 1975 року) та Паризькій хартії для нової Європи, затвердженої в листопаді 1990 року на зустрічі на найвищому рівні в рамках Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ)

- принципи ринкової економіки, включаючи ті з них, що були проголошені в документах Боннської Конференції НБСЄ.

Всі ці принципи разом становлять «суттєві елементи» УПС. Для України пріоритетними цілями виконання Угоди про співробітництво були:

- Адаптація законодавства. Адаптація законодавства є спільним пріоритетом згідно з УПС (ст. 51). У рамках своєї Стратегії та Програми інтеграції до ЄС Україна створила організаційну структуру та правову базу для досягнення цієї мети, розробляючи, з 2001 року, план дій та робочий план щодо адаптації законодавства. У 2002 р був прийнятий Закон “Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” та відповідна Програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

- Торгівля. Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС була наповнена положеннями, що регулювали торгівельно-економічні відносини між двома сторонами, і певною мірою відображали сутність тих торгівельно-економічних відносин, які склалися всередині самого Спільного ринку протягом періоду його існування. Виходячи із зацікавленості обох сторін в активному розвитку їхніх відносин саме в цьому напрямі, Україна та ЄС встановили в УПС режим для здійснення транскордонного торгівельно-економічного співробітництва для своїх господарюючих суб’єктів.

- Робота в сфері адаптації податкового, митного законодавства та митних процедур, квотування. Одним із важливих положень УПС було визнання необхідності співробітництва в галузі оцінки стандартів та оцінки відповідності (ст. 56 УПС).

- Бізнес та інвестиції
- Умови, що впливають на створення та діяльність компаній
- Законодавство про неспроможність (банкрутство)
- Бухгалтерський облік та податки компаній
- Захист інтелектуальної, промислової та комерційної власності
- Фінансові послуги, цінні папери
- Банківська сфера

- Транспортна політика
- Конкурентна політика
- Охорона праці
- Навколишнє середовище
- Юстиція та внутрішні справи (ЮВС)
- Космічне співробітництво

Після завершення вступу України до Світової організації торгівлі 18 лютого 2008 року були започатковані переговори в частині створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриває шлях до лібералізації руху товарів, капіталів та послуг та широку гармонізацію нетарифних інструментів економічного регулювання. 9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. У ході 15-го Саміту Україна-ЄС в Києві 19 грудня 2011 сторони оголосили про завершення переговорів по майбутній Угоді про асоціацію, а 30 березня 2012 текст майбутньої Угоди було парафровано главами переговорних команд України та ЄС. 16.09.2017 було ратифіковано текст Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка набрала чинності 01.09.2017, та стала підставою для припинення дії Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною 1994 р.

3. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» 1998 Р.: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Європейський вибір України, став природним наслідком здобуття країною державної незалежності у 1991 році, що поклало основу для динамічного розвитку відносин. Поштовхом для цього було спільне розуміння

того, що процвітання, стабільність і безпека як України, так і ЄС можуть бути значно посилені тісним співробітництвом.

02 грудня 1991 року, була прийнята Декларація ЄС по Україні, в якій країни-учасниці схвалили волевиявлення народу України на всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року. В тому ж році ЄС затвердив програму Технічної Допомоги країнам СНД (TACIS) і макрофінансову підтримку для реформування економіки та законодавства і розвитку демократичного суспільства республік колишнього СРСР (в т.ч. і Україна).

11 червня 1998 року Указом Президента України № 615 було затверджено Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу, яка передбачала наступні напрямки співробітництва України з ЄС до 2007 року (Указ втратив чинність 07.07.2015 р) але він містив визначальні напрямки для подальшої євроінтеграційної політик, зокрема:

адаптація законодавства України до законодавства ЄС;

забезпечення прав людини;

економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС;

підтримка демократії в країні;

інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки;

адаптація соціальної політики до стандартів ЄС;

інтеграція в культурній, політичній, освітній, науково-технічній сфері та в сфері охорони навколишнього середовища.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом, визначала:

- основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом – організацією, яка в процесі свого розвитку досягла високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку;

- основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади, протягом якого мають бути створені передумови, необхідні для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу мала на меті забезпечити входження держави до європейського політичного (в тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), інформаційного, економічного і правового простору. Отримання на цій основі статусу асоційованого члена ЄС є головним зовнішньополітичним пріоритетом України у середньостроковому вимірі і повинно співвідноситися в часі з набуттям повноправного членства в ЄС державами-кандидатами, які мають спільний кордон з Україною.

Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу були визначено основні напрями інтеграційного процесу:

- адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу, забезпечення прав людини, що полягає у зближенні із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах-членах ЄС.

Адаптація законодавства передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплює приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя та здоров'я, навколишнє природне середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво; - економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС, що полягає у лібералізації і синхронізованому відкритті ринків ЄС та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринках ЄС, запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників.

Економічна інтеграція базується на координації, синхронізації та відповідності прийняття рішень у сфері економіки України та ЄС і передбачає ліквідацію обмежень розвитку конкуренції та обмеження застосування засобів

протекціонізму, сформування основних економічних передумов для набуття Україною повноправного членства у ЄС; - інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки, що ґрунтується на тому, що розвиток і зміцнення ЄС поглиблюють загальноєвропейську безпеку в усіх її вимірах. Кооперативна безпека, пошук підходів до якої, поряд з іншими європейськими і трансатлантичними структурами, активно веде ЄС, має стати для України гарантією власної безпеки. Розширення співпраці між Україною та Західноєвропейським Союзом – основною структурою оборони та безпеки ЄС – є одним із основних чинників інтеграції України до ЄС; - політична консолідація та зміцнення демократії передбачає неухильне поглиблення політичного діалогу і поліпшення загальної атмосфери відносин між Україною та ЄС (саміти, міністерські консультації, зустрічі на експертному рівні) і спрямована на гарантування політичної стабільності як в Україні, так і на всьому європейському континенті, забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй, зміцнення демократичних засад в українському суспільстві.

З одного боку, політичну консолідацію необхідно розглядати як зовнішньополітичну, що спрямована на зміцнення європейської безпеки і включає всебічне входження України в європейський політичний, правовий, економічний, інформаційний, культурний простір, а також ідентифікацію політики ЄС щодо України, відокремлення її від політики ЄС щодо Росії та підтримку державами Європи та світовим співтовариством стратегії інтеграції України до ЄС. У цьому контексті важливим є співробітництво з Європейською Комісією, Європарламентом та іншими загальноєвропейськими інституціями, а також поглиблення відносин з окремими державами-членами ЄС.

4. ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНУ ПРОГРАМУ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ» 2004 р.: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*. Проте адаптація законодавства це не тільки вдосконалення існуючого законодавства, а й розробка проектів нормативно-правових актів з урахуванням *acquis communautaire*.

Acquis communautaire – це правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства, прийняті в рамках трьох стовпів ЄС², але не обмежується ними. До трьох стовпів ЄС належать Європейське співтовариство, Спільна зовнішня політика та політика безпеки і Співробітництво в сфері юстиції та внутрішніх справ. Європейське співтовариство, в свою чергу, було утворено з Європейського Економічного Співтовариства, Європейського об'єднання вугілля та сталі та Європейського співтовариства з атомної енергії.

Поняття *acquis communautaire* вперше було законодавчо закріплено у Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, прийнятій Верховною Радою України у березні минулого року. Проте найбільш поширеним в нормативно-правових актах України є поняття адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Так, в Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу³ зазначено: „Адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні із сучасною європейською системою права...”

Для реалізації забезпечення проведення адаптації законодавства України до законодавства ЄС необхідно було створити відповідний інституційний механізм.

Законодавчою передумовою адаптації законодавства став Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі - Програма) визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію

законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування.

Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висувуються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики.

Програма містить розділи:

1. Загальні положення
2. Визначення термінів
3. Державна політика України щодо адаптації законодавства
4. Етапи адаптації законодавства, мета та завдання першого етапу виконання програми
5. Послідовність здійснення адаптації законодавства у пріоритетних сферах
6. Щорічні плани виконання програми
7. Інституціональний механізм

Особливості розгляду законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, що належать за предметом правового регулювання до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу

Фінансове кадрове та організаційне забезпечення до повноважень Верховної Ради України належить, зокрема, забезпечення проведення експертизи внесених всіма суб'єктами права законодавчої ініціативи законопроектів на їх відповідність *acquis communautaire* на всіх етапах розгляду, а також визначення цілей та завдань наступних етапів виконання Програми, встановлення їх часових меж.

Забезпечення виконання Програми покладено на Кабінет Міністрів України, який щороку затверджує план заходів з виконання Програми та передбачає в проектах державного бюджету кошти для їх фінансування.

З метою забезпечення виконання Програми Кабінет Міністрів України прийняв постанову від 15 жовтня 2004 р. № 1365 “Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства ЄС”.

Зазначеною постановою утворено Координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства ЄС (далі – Координаційна рада) та затверджено Положення про неї.

Координаційну раду очолює Прем'єр-міністр України. Голова Координаційної ради має двох заступників, якими є Віце-прем'єр-міністр України, до повноважень якого віднесені питання європейської інтеграції, та Міністр юстиції. До складу Координаційної ради входять керівники центральних органів виконавчої влади, а також за згодою Голова Національного банку та голова Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції. Основною функцією Координаційної ради є забезпечення взаємодії органів державної влади та недержавних інституцій в процесі виконання Програми.

Крім того, постановою були внесені відповідні зміни до Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України, якими впорядковано процес розроблення проектів законів та інших нормативно-правових актів, що за предметом правового регулювання належать до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу, зокрема визначено особливості підготовки таких проектів, а також встановлено чіткі вимоги до проведення їх обов'язкової експертизи на відповідність *acquis communautaire*.

Відповідно до Положення про Міністерство юстиції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2006 р. № 1577, одним з основних завдань Міністерства є забезпечення реалізації державної політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Мін'юст відповідно до покладених на нього завдань:

- проводить експертизу (готує висновки) про відповідність *acquis communautaire* проектів законів та інших нормативно-правових

актів, що за предметом регулювання належать до сфер, відносини в яких регулюються правом Європейського Союзу;

- організовує роботу з підготовки щорічного плану заходів з виконання Програми, проводить моніторинг її виконання;
- здійснює науково-експертне, аналітичне, інформаційне та методологічне забезпечення виконання Програми, переклад актів *acquis communautaire* на українську мову, підготовку глосарію *acquis communautaire*.

З метою посилення інституціональної спроможності у сфері адаптації рішенням Кабінету Міністрів у складі Міністерства юстиції було утворено Державний департамент з питань адаптації законодавства (далі – Державний департамент) як урядовий орган державного управління.

Координаційною радою 2 лютого 2007 р. визначено перелік центральних органів виконавчої влади, відповідальних за організацію роботи з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Відповідно до завдань першого етапу Програми Міністерством юстиції разом з іншими органами виконавчої влади здійснено заходи щодо:

- перекладу на українську мову актів *acquis communautaire*;
- проведення порівняльно-правових досліджень відповідності актів законодавства України *acquis communautaire*;
- створення механізму перевірки проектів законів та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis communautaire*;
- створення загальнодержавної інформаційної мережі з питань європейського права;
- навчання та підвищення кваліфікації державних службовців з питань права Європейського Союзу.

За результатами виконання зазначених завдань підготовлено проекти нормативно-правових актів відповідно до щорічних планів заходів з виконання Програми.

На сьогодні робота із здійснення перекладу актів *acquis communautaire* на українську мову має систематизований характер та відповідає меті адаптації.

Для визначення єдиного механізму перекладу актів *acquis communautaire* на українську мову та надання їм статусу офіційних 8 червня 2005 р. Міністерство юстиції затвердило Порядок перекладу актів *acquis communautaire* українською мовою. Державний департамент, на який покладено завдання щодо організації роботи з перекладу актів *acquis communautaire* на українську мову, створив Комісію з надання перекладам статусу офіційного, яка затвердила вимоги до перекладів актів.

На сьогодні завершено підготовку глосарію у сферах охорони довкілля, оподаткування, фінансових послуг, боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, конкуренції, права компаній, інтелектуальної власності, захисту прав споживачів, державних закупівель, митного регулювання, бухгалтерського обліку, охорони праці, охорони здоров'я, транспорту, енергетики та банківського права. Уніфікація термінології є складним та тривалим процесом, який потребує залучення широкого кола фахівців не лише з права, але і спеціалістів у відповідних сферах. До того ж слід зазначити, що проблема створення глосарію значно ускладнюється неузгодженістю термінології, яка вживається у законодавстві.

Проведена робота із створення програмно-апаратного комплексу «Електронна система документації Європейського Союзу, перекладеної на українську мову, в тому числі актів *acquis communautaire*», який забезпечує вільний доступ усіх учасників процесу адаптації в режимі перегляду та завантаження за допомогою Internet.

5. СТУПІНЬ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ВИМОГ, ЯКІ ВИСУВАЮТЬСЯ ДО ДЕРЖАВ-КАНДИДАТІВ НА ВСТУП ДО ЄС. ЩОРІЧНІ САМІТИ «УКРАЇНА-ЄС», ЇХ ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ

За результатами 7-го засідання Ради асоціації між Україною та ЄС 11 лютого 2021 року сторони Україна та ЄС підтвердили своє зобов'язання щодо

проведення всебічного огляду досягнення цілей Угоди та початку консультацій щодо подальшої лібералізації торгівлі в рамках Поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ). Сторони домовилися, що кожна сторона проведе внутрішнє оцінювання досягнення цілей Угоди про асоціацію, а також результати такого оцінювання були представлені на Саміті Україна — ЄС у 2021 році.

Україну та ЄС пов'язують європейські цінності, що об'єднують вільні народи світу: демократії, верховенства права, поваги до міжнародного права та прав людини, прав національних меншин, а також гендерної рівності. Україна здійснила багато важливих кроків для практичної реалізації цих спільних цінностей та покращення ситуації з дотриманням прав людини, зокрема, здійснюється активна робота над зміцненням поваги до прав людини, громадянських та основних свобод, відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань, а також протидія расизму, ксенофобії, антисемітизму та дискримінації проти спільноти ЛГБТКІ+.

Здійснюються заходи щодо посилення відповідальності за насильство проти будь-якої особи незалежно від статі, раси, етнічної приналежності, релігії, сексуальної орієнтації чи політичних поглядів, у тому числі через законодавство. Україна та ЄС регулярно обмінюються інформацією щодо заходів, передбачених Національною стратегією у сфері прав людини; стану справ із розслідуванням злочинів, скоєних під час протестів на Майдані Незалежності у 2013–14 роках та подій в Одесі у 2014 році, зокрема в рамках заочного кримінального провадження; прогресу в реформуванні правоохоронних органів у контексті дотримання прав людини та гідного поводження із затриманими та в місцях позбавлення волі; захисту свободи слова в умовах боротьби з дезінформацією та журналістської діяльності; чесних і прозорих виборів; захисту прав громадян на участь у мирних зібраннях та прав і свобод представників ЛГБТ, національних, релігійних та інших меншин; протидії злочинам, скоєним на ґрунті ненависті; захисту, у т. ч. в кіберпросторі, дітей як найбільш вразливої категорії населення; протидії домашньому насильству; забезпечення гендерної рівності; наголошено на важливості

збереження санкційного режиму ЄС по відношенню до РФ та взаємодії з ЄС з метою деокупації АР Крим та м. Севастополя в рамках міжнародної «Кримської платформи».

У вересні 2020 року Кабінетом Міністрів України за активної співпраці та підтримки Ради Європи схвалено Національну стратегію щодо реалізації заходів загального характеру, яка передбачає комплексне вирішення проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація. Ухвалений Закон України «Про корінні народи України», який спрямований на максимальний захист культурних, інформаційних та інших прав корінних народів. Також ухвалено закон, який імплементує положення міжнародного кримінального й гуманітарного права щодо кримінально-правового переслідування за міжнародні злочини (геноциду, злочин агресії, злочини проти людяності та воєнні злочини) (очікує підпису Президента).

Також розроблено проєкти законів щодо відшкодування шкоди потерпілим від насильницьких кримінальних правопорушень та відповідні зміни до законодавства України. Україна досягла значного прогресу в наблизенні виборчого законодавства до рекомендацій міжнародних організацій та європейських вимог. У 2019 році було ухвалено Виборчий кодекс України, який дозволив уніфікувати і впорядкувати виборче законодавство, об'єднавши п'ять окремих законів про вибори президента, народних депутатів, місцеві вибори, про ЦВК та державний реєстр виборців. Місцеві вибори у 2020 році пройшли вже за новими правилами Виборчого кодексу, що передбачали введення пропорційної виборчої системи з відкритими партійними списками, оновлені правила голосування, заборону дискримінації під час виборчого процесу, збереження гендерних квот, забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб та трудових мігрантів тощо.

Активно ведеться робота щодо розвитку місцевого самоврядування. Схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади дало початок реалізації однієї з найважливіших реформ, спрямованої на формування спроможного місцевого

самоврядування, децентралізацію влади та розвиток регіонів. Реформа втілює положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращий світовий досвід. У результаті реалізації першого етапу реформи (2014–2019 роки) на базі 4492 існуючих громад добровільно створено 983 об'єднані територіальні громади, з них у 936 ОТГ відбулися перші місцеві вибори, до 47 міст обласного значення приєдналася 151 територіальна громада. Протягом 2020–2023 років заплановано продовження реформи, зокрема визначення адміністративно-територіального устрою базового та субрегіонального рівнів. Реалізація реформи державного управління згідно з європейськими принципами належного врядування розпочалася у 2016 році з ухваленням нового Закону «Про державну службу» та комплексної Стратегії реформування державного управління, що відповідають принципам публічної адміністрації ОЕСР / SIGMA.

У відповідності зі Стратегією проводиться реформування системи центральних органів виконавчої влади та кадрове оновлення державної служби, впроваджуються сучасні технології управління персоналом, створено умови для реформування системи професійного навчання та професійного розвитку державних службовців. Україна досягла значного прогресу у сфері надання адміністративних послуг через ЦНАП і електронного врядування. Разом з тим, необхідно посилити практичне впровадження окремих компонентів реформи, зокрема стратегічного планування діяльності КМУ на основі аналізу політики, принципу стабільності та політичної неупередженості державних службовців.

Україна бере активну участь у роботі низки агентств ЄС на умовах взаємовигідного співробітництва. Зокрема, забезпечено ефективне співробітництво Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва МВС з Європолем, що включає обмін інформацією 24/7, участь у низці спільних операцій (NONGRETA, VERSKAM, LADA та ін). Так, упродовж січня — липня 2021 року Департаментом міжнародного поліцейського співробітництва МВС було опрацьовано 3 411 звернень, у тому числі 1 039 вихідних та 2 372 вхідних.

Найбільш інтенсивне співробітництво здійснювалося з правоохоронними органами Німеччини (813), Польщі (673), Франції (501) та Латвії (434). Співробітництво Державної прикордонної служби України з Європейською агенцією прикордонної та берегової охорони Frontex сприяє забезпеченню протидії нелегальній міграції та транскордонній злочинності засобами прикордонного контролю та посиленню безпеки на кордонах між державами-членами ЄС та Україною. Для цього створені технічні можливості для здійснення оперативного обміну інформацією, а у травні 2019 року підписано новий План співробітництва з Frontex на 2019–2021 роки. Робоча домовленість між МВС та Агентством ЄС з підготовки співробітників правоохоронних органів (CEPOL), підписана 5 лютого 2020 року, сприяє співпраці та обміну знаннями між працівниками правоохоронних органів держав-членів ЄС і України щодо питань у галузі безпеки. Україна також бере участь у широкому колі програм ЄС, які були запроваджені у період 2014–2020 років.

У рамках розширення фінансової співпраці з ЄС розпочата робота щодо участі України в програмах ЄС у рамках Багаторічної фінансової перспективи ЄС на 2021–2027 роки. Проводиться робота щодо підготовки до підписання: Угоди про асоціацію до рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» та комплементарної до неї Програми досліджень та навчання «Євратом»; приєднання України до програми ЄС «Креативна Європа» (2021–2027 роки) та участі у програмі ЄС «Еразмус+». Крім того, Українська Сторона розпочала офіційні консультації з ЄК щодо участі в таких програмах ЄС як: «Програма Єдиного ринку», «Digital Europe», «Connecting Europe Facility», «Програма митниці», «FISCALIS programme», «Euratom Reserch and Training programme», «Pesco», «Програма Європейської міграційної мережі», «EU4Health 2021–2027», «Європейський фонд морської справи, рибальства та аквакультури (EMFF) 2021–2027)), «Life», Interreg Baltic Sea Region, «InvestEU», «Програма права та цінності», «Програма у сфері юстиції», «European Space Programme», «EU Civil Protection Mechanism», «Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF)». Зацікавлені органи державної влади ведуть активну роботу зі Стороною ЄС щодо узгодження умов участі та

підготовки відповідних проєктів міжнародних договорів у зазначених програмах

Рекомендації та цілі подальшого співробітництва.

Продовжити посилену взаємодію з Frontex, у т. ч. реалізацію планів оперативної взаємодії, та продовжити переговори щодо укладення угоди про статус представників, • Посилити взаємодію з CEPOL через національний контактний пункт та опрацювати питання участі представників правоохоронних органів у відповідних тренінгах. • Укласти домовленості про співробітництво з Агентством мережевої та інформаційної безпеки ENISA, Європейським бюро протидії шахрайству (OLAF), Європейською міграційною мережею (EMN). • Забезпечити систематичний обмін інформацією та взаємодію в рамках Діалогу з питань кібербезпеки. • Активізувати діалог щодо розширення доступу України до фінансових інструментів ЄС, у тому числі задля фінансування «зеленої» та «цифрової» трансформації держави. У рамках політичного діалогу Україна — ЄС забезпечується проведення регулярних зустрічей на високому рівні, засідань у форматах, передбачених статтею 5 Угоди про асоціацію.

Ефективний діалог у рамках двосторонніх органів асоціації дозволив прийняти низку рішень Ради асоціації, Комітету асоціації в торговельному складі та його підкомітетів, у першу чергу щодо оновлення Додатків I-A, I-C, I-D, Додатка V, Додатка XXI, Додатка XXVII та Протоколу I до Угоди про асоціацію. Саме тому двосторонні органи асоціації Україна — ЄС мають і надалі слугувати інституційною основою, яка забезпечуватиме подальше оновлення Угоди про асоціацію та її належне виконання Сторонами. Окрім цього, функціонують інституційні рамки політичного діалогу в рамках Східного партнерства.

«Жива природа» Угоди про асоціацію створює можливості для посилення політичного діалогу, зокрема з метою наближення до надання європейської перспективи Україні, оновлення Угоди про асоціацію, поглиблення торговельного та секторального співробітництва. Саме відповідно до статті 5 Угоди про асоціацію передбачено можливість впровадження інших процедур та

механізмів політичного діалогу, у тому числі позачергових консультацій, встановлених Сторонами за взаємною згодою. Це дає підстави, у разі взаємного інтересу, для впровадження окремих діалогів у пріоритетних сферах (як на двосторонньому рівні, так і в рамках ініціативи Східне партнерство). Зважаючи на насиченість двостороннього порядку денного Україна — ЄС, а також беручи до уваги амбітні цілі ЄС у таких сферах як зелений перехід, енергетика, цифровізація, міграція та поєднаність (connectivity), Українська Сторона пропонує запровадити додаткові «майданчики» для політичного діалогу, зокрема:

- Діалог щодо перспектив членства України в ЄС на основі досягнення копенгагенських критеріїв;
- Космічний діалог з ЄС, що включатиме питання двосторонньої взаємодії у таких сферах як супутникова навігація (EGNOS), дистанційне зондування Землі (Copernicus), наукові дослідження, космічна освіта, а також реалізація спільних проєктів між Україною та ЄКА;
- Енергетичну платформу Україна — ЄС з метою координації дій у питаннях енергетичної безпеки, розвитку інфраструктури відповідно до статей 274 та 338 Угоди. Це дасть змогу формувати спільний порядок денний з ЄС щодо запобігання загроз для енергетичної безпеки ЄС та України;
- Всеосяжний діалог у сфері міграції (у тому числі нелегальної міграції, легальної міграції, торгівлі людьми, участі України в ініціативах Нового Пакту ЄС з міграції та притулку) задля спільного аналізу та управління міграційними потоками;
- Підкомітет з питань торгівлі послугами Комітету асоціації в торговельному складі (КАТС). Торговля послугами займає значне місце в обороті між Україною та ЄС, її обсяги продовжують зростати, особливо в умовах пандемії. Незважаючи на те, що торгівля послугами розглядається на засіданнях КАТС, Українська Сторона вважає за доцільне виокремити увесь блок послуг — від телекомунікаційних до транспортних та фінансових — у окремий Підкомітет КАТС;

- Регулярний посилений діалог у форматі ЄС + асоційовані партнери у сферах ПВЗВТ;
- Спільну робочу групу в рамках Комітету асоціації між Україною та ЄС для проведення Сторонами спільної оцінки досягнення цілей Угоди.

У рамках розвитку військового співробітництва та інтеграції до безпекової складової ЄС щорічно підписується Робочий план співробітництва ЗС України та Секретаріату Ради ЄС у сфері Спільної політики безпеки і оборони (СПБО). Такий оперативний діалог надає Україні та ЄС можливість акцентувати увагу на важливих темах співробітництва у сфері безпеки. Практичне співробітництво з ЄС у рамках СПБО полягає в залученні Збройних Сил України до міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки під проводом ЄС і бойових тактичних груп ЄС.

Так, у I півріччі 2020 року підрозділи ЗС України заступали на оперативне чергування в бойових тактичних групах ЄС «Хелброк» (наступне чергування заплановано у I півріччі 2023 року). Крім того, опрацьовується питання щодо направлення офіцерів Збройних Сил України до участі в міжнародній операції з підтримки миру та безпеки під проводом ЄС «Алтея». У рамках ініціативи Східного Партнерства за підтримки Європейської Сторони проводиться підготовка представників Збройних Сил України з питань СПБО. Зокрема, під егідою Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (НУОУ) з 2014 року щорічно проводиться Орієнтаційний курс СПБО. В останні роки зазначений курс проводився за сприяння Європейського коледжу безпеки й оборони (ЄКБО).

Крім того, щорічно представники ЗС України проходять навчання на закордонних курсах з питань СПБО, які проводяться за сприяння ЄКБО. Україна є дуже важливим партнером НАТО і багатьох держав Північноатлантичного альянсу щодо питань, які стосуються боротьби з гібридними загрозами.

Доказом цього є потужне залучення до багатонаціональних навчань та тренувань НАТО. Розвивається співпраця з Європейським оборонним агентством (EOA), залучення до проєктів програми Постійного

структурованого співробітництва в сфері безпеки і оборони (PESCO). Так, відповідно до Адміністративної угоди між Міністерством оборони України та ЄОА визначено початкові напрями співробітництва: матеріальна стандартизація (Material Standardisation), Єдине Європейське небо (Single European Sky), Логістика (Logistics), у т. ч. запасні частини і транспортні перевезення, Європейський авіатранспортний флот (European Air Transport Fleet), Тренування (Training).

Участь у проєктах PESCO розглядається Україною як інструмент розвитку військово-технічного співробітництва між Україною та ЄС. Україна зацікавлена у залученні до дорадчих програм та навчальних місій. Така підтримка має велику цінність також з огляду на російську агресію та незаконну анексію Криму.

Реформа правоохоронних органів здійснюється у взаємодії з партнерами з ЄС, зокрема за допомоги Консультативної місії ЄС з реформування сектору цивільної безпеки (КМЄС). Спільно з експертами КМЄС було розроблено Стратегію розвитку МВС-2020 та стратегічні документи органів системи МВС. У сфері цивільного захисту налагоджену дієву співпрацю, зокрема розроблено необхідні зміни до законодавства. Крім того, на правах партнера Україна співпрацює з Механізмом цивільного захисту ЄС, і водночас прагне до повноцінного приєднання. Україна докладає зусиль та шукає внутрішню політичну підтримку для ратифікації Римського статуту. З цією метою розроблено проєкти законів України «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» і «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та 15 деяких законодавчих актів у зв'язку з ратифікацією Римського статуту та поправок до нього». Продовжується ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, було розроблено відповідний законопроєкт.

У рамках реалізації і досягнення цілей СПБО налагоджено успішну співпрацю з протидії дезінформації та гібридним загрозам, а також посилено потенціал у сфері стратегічних комунікацій та кібербезпеки. Зокрема, утворено

Національний координаційний центр кібербезпеки при РНБО України та Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки на базі національного інформаційного агентства «Укрінформ», налагоджено співпрацю з Європейським центром з протидії гібридним загрозам. На регулярній основі працює Робоча група Україна — ЄС зі стратегічних комунікацій, у рамках якої започатковано новий формат співробітництва — Діалог з питань кібербезпеки. У вересні 2021 року Уряд схвалив Стратегію інформаційної безпеки України на період до 2025 року, розроблену з метою протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Крім того, у 2021 році розпочав діяльність Центр протидії дезінформації при РНБО, який займається питаннями забезпечення інформаційної безпеки, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою. Центр вивчає досвід Європейського Союзу щодо боротьби з дезінформацією, встановлює партнерські відносини з відповідними центрами держав-членів ЄС та інших держав і міжнародних організацій, бере участь у структурованих діалогах з питань стратегічних комунікацій і протидії дезінформації.

Крім того, налагоджено співробітництво з метою недопущення та протидії незаконному обігу зброї, зокрема розпочато реалізацію проєктів спільно з ОБСЄ, які мають на меті надання сприяння МВС, Державній прикордонній службі України та Державній митній службі в запобіганні та боротьбі з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин, зокрема проведено низку експертних консультацій та тренінгів для персоналу, погоджено технічні специфікації технічних засобів прикордонного контролю.

Проведення самітів Україна – ЄС здійснюється на підставі статті 5 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно до якої "сторони проводять регулярні засідання в рамках політичного діалогу на рівні самітів".

Засідання самітів проводяться за участю Президента України, Президента Європейської Ради та Президента Європейської Комісії. Саміти відбуваються кожного року по чергово в Україні та Брюсселі.

Зустрічі у рамках самітів надають сторонам можливість на найвищому рівні підбити підсумки співробітництва між Україною та ЄС за рік, що минув, визначити пріоритети взаємодії на найближче майбутнє, обговорити розвиток ситуації в Україні та Європейському Союзі, а також узгодити позиції щодо актуальних міжнародних питань.

Зазвичай, за результатами самітів лідери України та ЄС схвалюють спільний заключний документ – заяву або прес-реліз, який закріплює досягнуті в ході переговорів домовленості.

На кінець 2021 року відбулися 23 саміти.

6. ПЕРЕДУМОВИ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ. ПОНЯТТЯ «АСОЦІАЦІЇ», ПРИКЛАДИ ІСНУВАННЯ УГОД ПРО АСОЦІАЦІЮ

Переговори щодо нового базового договору між Україною та ЄС на заміну чинної тоді Угоди про партнерство та співробітництво були започатковані у березні 2007 року (у 2008 році сторони узгодили назву майбутньої угоди – Угода про асоціацію). 11 листопада 2011 року у Брюсселі відбувся завершальний двадцять перший раунд переговорів щодо укладення Угоди про асоціацію, у ході якого були узгоджені всі положення тексту Угоди.

Під час П'ятнадцятого саміту Україна-ЄС (19 грудня 2011 року, Київ) лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. 30 березня 2012 року у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося в два етапи.

21 березня 2014 року у Брюсселі лідери України та ЄС підписали політичну частину Угоди.

Зокрема, було підписано Преамбулу, статтю 1, розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. На саміті також

була зроблена заява, що зобов'язання України, які випливають зі статті 8 Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України.

27 червня 2014 року в ході засідання Ради ЄС Президентом України та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством».

16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Українська сторона передала депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури.

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації усіма державами-членами Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

У зв'язку з необмеженим терміном дії Угоди було передбачено можливість здійснення всебічного її перегляду, у т.ч. що стосується її цілей. Сторонами через 5 років від дати набуття Угодою чинності передбачено проведення першої всебічної оцінки стану імплементації завдань Угоди, а також можливості «прискорення і розширення сфери дії лібералізації митних тарифів у двосторонній торгівлі».

На Двадцять другому Саміті Україна – ЄС, який відбувся 6 жовтня 2020 року в Брюсселі, сторони домовилися здійснити у 2021 році всебічний огляд досягнення цілей Угоди, як це передбачено Угодою.

Взагалі, поняття «Угода про асоціацію з Європейським Союзом» це договір між Європейським Союзом (ЄС) та державою — не членом ЄС, що створює рамки для співпраці між ними. До областей співпраці зазвичай належать розвиток політичних, торговельних, соціальних, культурних зв'язків

та зміцнення безпеки. Правову базу такої угоди було створено за статтею №217 Договору про урядування Європейського Союзу.

Надання угоди про асоціацію було включено до Римського договору в ЄЕС як засіб забезпечення майбутньої співпраці з Великою Британією. Першими країнами, що підписали угоду про асоціацію з Європейською Спільнотою були Греція та Туреччина 1960 року.

Зазвичай ЄС укладає угоду про асоціацію в обмін на зобов'язання політичних, економічних, торговельних або судових реформ у країні. Натомість країна-підписант може отримати безподатковий доступ до деяких, або й усіх ринків ЄС, сільськогосподарської продукції тощо, а також фінансову чи технічну допомогу. Угода про асоціацію може містити в собі договір про вільну торгівлю (FTA) між ЄС та третьою країною.

Угоду про асоціацію мають ратифікувати всі країни — члени ЄС.

У новітній історії такі угоди було укладено в рамках двох політик ЄС: Процесу стабілізації та асоціації (SAA) та Європейської політики сусідства (ENP). Країни Балканського півострова беруть участь у першій. Друга ж поширюється на середземноморські країни та країни Східної Європи (включно з Південним Кавказом), за винятком Росії, що наполягає на створенні чотирьох спільних просторів. Зазвичай глибина співпраці з країнами, що підписали угоду про асоціацію, є меншою, ніж із повноправними членами ЄС.

7. ПЕРЕГОВОРИ ЩОДО СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ. ПОНЯТТЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

27 червня 2014 р. Україна та Європейський Союз підписали економічну частину Угоди про асоціацію, що передбачає створення зони вільної торгівлі. Підписання цього документа відбулося під час саміту ЄС у Брюсселі. Підписання економічної частини Угоди передбачає глибоку економічну інтеграцію України з ЄС, а також створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі.

З 1 січня 2016 р. набрали чинності умови поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та Європейським Союзом. У Новий рік

головним стратегічним партнером нашої країни офіційно став Євросоюз. У межах ЗВТ скасовуються митні збори і податки, а також знімаються кількісні обмеження у взаємній торгівлі. З 1 січня 2016 Україна почала зниження тарифів для низки європейських товарів. У той час як ЄС вже зняв в односторонньому порядку, або зніме найближчим часом тарифи для товарів з України, для України даються пільги, а саме: протягом 10 років Україна поступово знижуватиме свої тарифи для товарів із Європи. Тому має 10 років перехідного періоду, протягом якого вона має змінити свій тарифний план.

Після набуття чинності ЗВТ, з обох сторін відбудеться взаємне відкриття для товарів і послуг, що створить нові можливості для компаній, інвесторів, споживачів і громадян України та ЄС. А це означає, що українські виробники отримають спрощений доступ на ринки ЄС, а товари з Європи на вітчизняному ринку будуть поступово дешевшати завдяки скасуванню ввізних мит. Також покращиться економічна співпраця та взаємодія, що зміцнюватиме стабільність і сприятиме процвітанню України. Тому варто зазначити, що є загроза для вітчизняних виробників, яким належить витримати жорстку конкуренцію у Європі, а це означає, що українським виробникам за малий проміжок часу доведеться дуже швидко модернізувати виробництво і покращувати якість продукції. Але вона особливо вигідна тим вітчизняним компаніям, які вже вийшли на ринок ЄС, тому що вони можуть розраховувати на поступове збільшення обсягів експортованої продукції.

Частина Угоди, яка стосується створення ЗВТ, охоплює такі основні сфери: торгівля товарами, у тому числі технічні бар'єри в торгівлі; інструменти торговельного захисту; санітарні та фітосанітарні заходи; сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері; адміністративне співробітництво в митній сфері; правила походження товарів; торговельні відносини в енергетичній сфері; послуги, заснування компаній та інвестиції; визнання кваліфікації; рух капіталів та платежів; конкурентна політика (антимонопольні заходи та державна допомога); права інтелектуальної власності, у тому числі географічні зазначення; державні закупівлі; торгівля та сталий розвиток; транспарентність; врегулювання суперечок.

Щодо підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, то створення зони вільної торгівлі, відкриє для українських виробників новий ринок збуту продукції, хоч і він буде конкурентний, і зазначив, що один з найбільших ринків світу відкритий. Також він підкреслив, що, за підрахунками багатьох експертів, ця Угода між Україною і ЄС дасть можливість Україні збільшити обсяги експорту товарів та послуг. Водночас, для того щоб українські товари знайшли своїх покупців у Європі, вітчизняні виробники повинні провести величезну роботу з підвищення якості своєї продукції та просування її на ринок ЄС.

Взагалі, угода про вільну торгівлю це договір між двома чи більше країнами, який укладають для того, щоб зменшити або скасувати ввізні мита та інші торгові бар'єри для продукції одне одного. У той час як спрощення умов і подальша інтенсифікація торгівлі між країнами-підписантами є головною метою ЗВТ, подібні угоди часто передбачають додаткові регулювання, «пов'язані з торгівлею», або такі, що мають «сприяти» торгівлі, а саме регулювання у сферах інвестиційної діяльності, права інтелектуальної власності тощо.

Якщо угода про ЗВТ регулює виключно або переважно умови міжнародної торгівлі, така інтеграція називається «неглибокою» і цікавить переважно країни, що розвиваються, оскільки зниження ввізних мит на їхню продукцію до розвинених ринків вже саме по собі є значним стимулом для малих відкритих економік. Натомість, розвинені країни та блоки країн надають перевагу «поглибленій інтеграції», за якої зниження та скасування ввізних мит для країн, що розвиваються, є швидше винагородою за покращення інвестиційних умов та захисту прав інтелектуальної власності. Прикладом «поглибленої» ЗВТ є угода про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВ ЗВТ), оскільки окрім двостороннього зниження або скасування ввізних мит передбачає поступову гармонізацію українських законодавства, стандартів та процесів з відповідними регулюваннями ЄС.

Як ЗВТ, так і митні союзи покликані лібералізувати, тобто спростити торгівлю між країнами-членами, і таким чином інтенсифікувати її. Ключова

різниця полягає у тому, що ЗВТ регулює тільки відносини всередині зони вільної торгівлі і не створює зобов'язань для її членів щодо третіх країн. Всі члени митного союзу, з іншого боку, зобов'язуються встановити однакові «зовнішні» тарифи для країн, які не є членами союзу.

Одним із центральних принципів членства у Світовій організації торгівлі є режим «найбільшого сприяння», в межах якого країна бере на себе зобов'язання встановити ввізні мита та квоти на однаковому рівні для всіх інших членів СОТ. Існує лише два винятки з цього правила, обидва спрямовані на ще більше покращення умов торгівлі з країною-партнером: 1) якщо країна вступає до ЗВТ чи митного союзу, або ж 2) якщо розвинена країна знижує чи скасовує мита для продукції з країн, що розвиваються. Україна є членом СОТ із 2008 року.

В рамках Угоди про асоціацію Україна має наблизити національне регулювання санітарних та фітосанітарних заходів до європейського – прийняти більше 200 директив та регламентів ЄС.

Хоча Україна поступово наближує регулювання до європейського, досі залишається багато необхідних змін. Подальша вчасна гармонізація українського законодавства, стандартів та процесів з європейськими спрощуватиме експорт українських товарів.

8. АНАЛІЗ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ, З ОДНІЄЇ СТОРОНИ, ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ, СПІВТОВАРИСТВОМ З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ ТА ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ, З ІНШОЇ СТОРОНИ

Переговори між Україною та Європейським Союзом щодо укладення нової посиленої угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво розпочалися у березні 2007 р. відповідно до Плану дій Україна-ЄС.

На Саміті Україна-ЄС (*вересень 2008 р., м. Париж*) сторони досягнули домовленості, що нова посилена угода буде називатися Угодою про асоціацію.

Протягом 2007-2012 рр. відбулися 21 раунд переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 раундів переговорів щодо розділу Угоди про створення поглибленої та всеохоплюючої зонивільної торгівлі.

19 грудня 2011 р. на Саміті Україна – ЄС оголошено про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ця Угода є більш масштабною у порівнянні з аналогічними угодами, укладеними ЄС з країнами Центральної та Східної Європи.

30 березня 2012 р. на рівні глав переговорних делегацій відбулося парафування Угоди про асоціацію, а 19 липня 2012 р. парафовано розділ Угоди щодо створення зони вільної торгівлі.

З кінця 2012 р. до середини 2013 р. здійснювався офіційний переклад проекту Угоди українською і мовами держав-членів ЄС.

15 травня 2013 р. Колегія Європейської Комісії прийняла рішення рекомендувати Раді ЄС підписати Угоду, а також дозволити її тимчасове застосування до завершення процедур ратифікації державами – членами ЄС.

9 серпня 2013 р. проект Угоди був оприлюднений на Урядовому порталі.

За пропозицією Сторони ЄС було уточнено назву Угоди, і за згодою Української Сторони угода отримала остаточну офіційну назву - «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони».

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося в два етапи.

21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт Саміту, які від імені України підписав Прем'єр-міністр А. Яценюк.

Зокрема, підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. На Саміті Українською Стороною також була зроблена заява, що зобов'язання України, які випливають зі статті 8

Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р. будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України.

27 червня 2014 р. в ході засідання Ради ЄС Президентом України П.Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС була підписана економічна частина Угоди – Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством», які разом з рештою тексту Угоди становлять єдиний документ.

16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Українська Сторона передала до депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури.

Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначатиме правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС.

Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 р. здійснювалося її тимчасове застосування до моменту набрання нею чинності.

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі.

Угода про асоціацію налічує понад тисячу сторінок, а за своєю структурою складається з преамбули, семи розділів, 44 додатків та 3 протоколів.

У розділі «Преамбула» йдеться про те, що Україна є європейською країною, яка поділяє спільну історію та цінності з ЄС. Наголошено на визнанні Європейським Союзом європейських прагнень України та її європейського вибору. Також сторони стверджують на відданості сторін дотриманню всіх положень Статуту ООН та принципів і зобов'язань, прийнятих в рамках ОБСЄ, а також на повазі до принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів.

У розділі I «Загальні принципи» описано підґрунтя, яке існує для укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема визнання з боку ЄС європейського вибору та устремлінь України як європейської країни, що поділяє з ЄС спільну історію, цінності та цілі Угоди, серед яких – створення асоціації, поступове зближення між Україною та ЄС на основі спільних цінностей, поглиблення економічних та торгівельних відносин, зокрема шляхом створення ЗВТ, посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи і безпеки. Закріплюються основні принципи: забезпечення прав людини та основоположних свобод, повага до принципу верховенства права, дотримання принципів суверенітету і територіальної цілісності, непорушності кордонів і незалежності.

Розділ II «Політичний діалог і реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері закордонних справ та безпекової політики» містить положення, реалізація яких має сприяти розвитку і зміцненню політичного діалогу у різних сферах, у т.ч. поступовій конвергенції (зближенні) позицій України з ЄС у сфері зовнішньої та безпекової політики.

У цьому розділі визначені цілі політичного діалогу – поширення міжнародної стабільності та безпеки, зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та належного урядування, прав людини та фундаментальних свобод, поширення принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів, співробітництво у сфері

безпеки і оборони, серед яких головна - запровадження політичної асоціації між Україною та ЄС. У цій частині визначені рівні та формати політичного діалогу, зокрема передбачено проведення самітів, зустрічей на рівні міністрів та інших рівнях.

Серед ключових напрямків взаємодії: співробітництво з метою поширення регіональної стабільності; зміцнення миру та міжнародного правосуддя, зокрема шляхом імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду; забезпечення поступової конвергенції у сфері зовнішньої і безпекової політики, включаючи Спільну політику безпеки та оборони, попередження конфліктів, нерозповсюдження, роззброєння та контроль за озброєнням, боротьбу з тероризмом тощо.

У розділі III «Юстиція, свобода і безпека» визначені напрямки взаємодії у відповідних сферах. Важливою метою співробітництва є утвердження верховенства права та зміцнення відповідних інституцій, зокрема у сфері правоохоронної діяльності та встановлення правосуддя, покращення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості.

Норми щодо співпраці з питань правосуддя, свободи та безпеки умовно можна об'єднати за напрямками: верховенство права та повага до прав і свобод людини; захист персональних даних; співробітництво у сфері міграції, притулку та управління кордонами; вільний рух громадян; правоохоронна співпраця, зокрема боротьба зі злочинністю, у т. ч. організованою, незаконним обігом наркотиків, тероризмом; правова співпраця з цивільних та кримінальних справ.

У розділі IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» визначається правова база для лібералізації переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до внутрішнього ринку ЄС.

Такі процеси дозволять значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС та забезпечити розширений доступ до

внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки – європейських експортерів до українського ринку.

Частина Угоди, яка стосується створення ЗВТ, охоплює такі основні сфери:

- торгівля товарами, в т.ч. технічні бар'єри в торгівлі;
- інструменти торговельного захисту;
- санітарні та фітосанітарні заходи;
- сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері;
- адміністративне співробітництво в митній сфері;
- правила походження товарів;
- торговельні відносини в енергетичній сфері;
- послуги, заснування компаній та інвестиції;
- визнання кваліфікації;
- рух капіталів та платежів;
- конкурентна політика (антимонопольні заходи та державна допомога);
- права інтелектуальної власності, в т.ч. географічні зазначення;
- державні закупівлі;
- торгівля та сталий розвиток;
- транспарентність;
- врегулювання суперечок.

Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво» містить положення про умови, часові рамки гармонізації законодавства України і ЄС, зобов'язання України щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами у низці секторів економіки.

Розділ містить положення щодо цілей, завдань, напрямів та форм співпраці між Україною та ЄС у 28 сферах: енергетика, у т.ч. ядерна, транспорт, захист навколишнього середовища, промислова політика та підприємництво, сільське господарство, оподаткування, статистика, надання фінансових послуг, туризм, аудіовізуальна політика, космічні дослідження, охорона здоров'я, науково-технічна співпраця, культура, освіта тощо.

Імплементация цього розділу Угоди сприятиме наближенню законодавства та регуляторного середовища України та ЄС, усуненню нетарифних торговельних бар'єрів, інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та єдиного правового простору в переважній багатьох секторах економіки.

Розділ VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» окреслює механізм і шляхи отримання Україною фінансової допомоги з боку ЄС, у т.ч. з метою сприяння реалізації Угоди про асоціацію, пріоритетні сфери її надання, порядок моніторингу та оцінки ефективності її використання.

Положення цієї частини передбачають поглиблення співпраці України та ЄС з метою запобігання та боротьби з шахрайством, корупцією та незаконною діяльністю, зокрема шляхом поступової гармонізації українського законодавства у цій сфері із законодавством ЄС, обміну відповідною інформацією тощо.

Розділ VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» передбачає створення нових двосторонніх органів. У ньому містить інформація про запровадження нових форматів та рівнів співробітництва між Україною та ЄС, зокрема на найвищому рівні політичний діалог та діалог в інших сферах відбуватиметься на рівні Самітів, також створено Раду асоціації, Комітет з питань асоціації, Парламентський комітет з питань асоціації.

З метою залучення до реалізації Угоди громадянського суспільства створена Платформа громадянського суспільства.

У контексті забезпечення належного виконання Угоди впроваджується відповідний механізм моніторингу та врегулювання спорів, які можуть виникати у ході виконання Угоди. У зв'язку з необмеженим терміном дії Угоди передбачено можливість здійснення всебічного її перегляду.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ

1. Розкрити поняття, джерела та склад «Acquis communautaire».
2. Охарактеризуйте Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

3. Процедура надання статусу кандидата в члени ЄС Україні: актуальна хронологія, цілі, завдання

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Надайте визначення поняття *Acquis communautaire*
2. Наведіть основні етапи процедури надання статусу кандидата в члени ЄС, який отримала Україна
3. Чи може ЄС скасувати статус кандидата на членство для України і за яких умов

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: постанова Кабінету Міністрів України № 1365 від 15.10.2004 р. // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 42. – Ст. 2763.
2. Договір про заснування Енергетичного співтовариства від 25.10.2005 р. // Там же. – 2011. – № 1. – Ст. 1.
3. Перелік центральних органів виконавчої влади, відповідальних за організацію роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС: затв. Протокольним рішенням Координаційної ради з адаптації законодавства України до законодавства ЄС від 10.06.2011 р. № 7. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3fart_id=223287414&cat_id=223281453
4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України № 1629-IV від 18.03.2004 р. // Відом. Верхов. Ради. – 2004. – № 29. – Ст. 367.
5. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України: Закон України № 2411-VI від 01.07.2010 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.

6. Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України № 615/98 від 11.06.1998 р. // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 24. – Ст. 870.

7. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14. 09. 2000 № 1072/2000 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 39. – Ст. 1648.

8. Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами про Рамкову угоду між Україною та Європейським Союзом про загальні принципи участі України в програмах Союзу від 22.11.2010 р. // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 92. – Ст. 3360.

9. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 24. – Ст. 1794.

10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

11. Про впорядкування процесу здійснення експертизи проектів законів України та інших нормативно-правових актів на предмет їх відповідності *acquis communautaire*: наказ М-ва юстиції України від 28.04.2005 р. № 42/5 // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 18. – Ст. 958.

12. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали III Всеукраїнської за міжнародною участю науково-практичної конференції (м. Полтава, 25-26 жовтня 2018 року). – Полтава: Россав. - 2018. – 224 с.

13. Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти: монографія /В.В. Копійка, М.С. Дорошко, О.Ю. Кондратенко та ін.; за заг. ред. В. В.Копійки і М. С. Дорошка. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 388 с.

14. Право Європейського Союзу: підручник / за ред.. В. І. Муравйова. — К.:Юрінком Інтер, 2015. — 704 с.

15. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса: Фенікс, 2013. 883 с.
16. Стрельцова О. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: передумови, проблеми і перспективи / О. Стрельцова //Право України. – 2012. – № 3-4. – С. 87-97.
17. Чорнобай О. «Сучасний стан та перспективи євроінтеграції України» [http://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-8-number-129-2021/current-state-and-prospects -укр.-європ](http://science.lpnu.ua/law/all-volumes-and-issues/volume-8-number-129-2021/current-state-and-prospects-укр.-європ) .

Лекція № 2.

**Тема: ПРАВОВІ НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ**

/2 години/

Лекція базується на:

1. Важинський С.Е., Щербак Т.І. В 12 Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с.
2. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни студентами спеціальності 081 «Право»// Укладач: Гладкий С.О., д.ю.н., професор, професор кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». – Полтава-2016. -260 с.
3. Методологія наукових досліджень у галузі: практикум [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» / уклад.: Н.І. Бурау, В.С. Антонюк, Д.О. Півторак. – Електронні текстові дані (1 файл: 0,4 Мбайт). – КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. - 58 с.

Мета лекції:

- **освітня:** формування у аспірантів знання про поняття та класифікацію, значення дослідницьких принципів науки, методів наукового пізнання
- **розвиваюча:** розвиток уявлень щодо концептуальних та методологічних засад наукового пізнання та здійснення наукових досліджень;
- **практична:** формування здатності застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій

Міжпредметні зв'язки: філософія, політологія, соціологія, історія України, історія держави та права України, історія держави та права зарубіжних країн, історія політико-правових вчень, галузеві юридичні науки.

ТЗН: комп'ютерна презентація, аудіолекція.

ПЛАН

1. НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	52
1.1. Енергетика.....	52
1.2. Торгівля та інвестиції	53
1.3. Юстиція та внутрішні справи.....	55
1.4. Охорона навколишнього середовища.....	56
1.5. Співробітництво у транспортній сфері.....	58
2. ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ.....	59
2.1. Візова політика ЄС.....	59
2.2. Безвізовий діалог Україна-ЄС.....	61
3. ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА СПІВПРАЦІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ.....	62
3.1. Гармонізація законодавства України із законодавством ЄС.....	62
ЛІТЕРАТУРА.....	62
ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ.....	63

Ключові слова: співробітництво, Європейський Союз, партнерство, директиви, напрямки, інвестиція, просування, імплентація, зовнішня політика, транспортна та енергетична стратегії.

1. НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Щорічно Радою з питань співробітництва між Україною та ЄС, з урахуванням стану виконання пріоритетів, визначених на попередньому засіданні, схвалюються пріоритетні напрямки двостороннього співробітництва

в рамках імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС на наступний період.

На Шостому засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС (18 березня 2003 р., м. Брюссель) Сторони визначили 7 пріоритетних напрямків імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС:

- **Енергетика;**
- **Торгівля та інвестиції;**
- **Юстиція і внутрішні справи;**
- **Охорона навколишнього середовища;**
- **Співробітництво у транспортній сфері [1].**

1.1. Енергетика

Співробітництво України та Європейського Союзу у сфері енергетики має на меті підвищення енергетичної безпеки, конкурентоспроможності та стабільності, що є необхідним для просування економічного зростання та досягнення прогресу у напрямку ринкової інтеграції.

Співпраця ґрунтується на всеохоплюючому партнерстві, виходячи з принципів спільних інтересів, взаємності, прозорості та передбачуваності, що відповідають ринковій економіці, Договору до Енергетичної Хартії 1994 року, Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва у галузі енергетики, Угоді про асоціацію України та ЄС, а також інших двосторонніх домовленостей.

Взаємне співробітництво включає, серед іншого, такі сфери:

- імплементацію енергетичних стратегій та політик і розвиток/опрацювання прогнозів та сценаріїв, а також удосконалення статистичної облікової системи енергетичного сектора;
- створення ефективних механізмів вирішення потенційних кризових ситуацій в енергетиці у дусі солідарності;
- модернізацію та посилення наявної енергетичної інфраструктури, яка становить спільний інтерес, зокрема енергогенеруючі потужності, цілісність,

надійність та безпеку енергетичних мереж, поступову інтеграцію електроенергетичної системи України до європейської електроенергетичної мережі;

- розвиток конкурентоспроможних, прозорих і недискримінаційних енергетичних ринків на основі правил та стандартів ЄС шляхом проведення регуляторних реформ;

- співробітництво в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства 2005 року;

- активізацію та посилення довготермінової стабільності та безпеки торгівлі енергоресурсами на взаємовигідній і недискримінаційній основі відповідно до міжнародних правил, зокрема Договору до Енергетичної Хартії 1994 року, Угоди СОТ і Угоди про асоціацію;

- досягнення прогресу на шляху встановлення привабливого та стабільного інвестиційного клімату, а також шляхом сприяння взаємному інвестуванню у сферу енергетики на недискримінаційній основі;

- сприяння енергоефективності та енергозбереженню, у тому числі шляхом формування політики щодо енергоефективності та структури права і нормативно-правової бази з метою досягнення значного прогресу відповідно до стандартів ЄС;

- розвиток та підтримка відновлювальної енергетики з урахуванням принципів економічної доцільності та охорони навколишнього середовища, а також альтернативних видів палива;

- просування Механізму спільного запровадження Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату 1997 року з метою зменшення викидів парникових газів шляхом реалізації проектів у сфері енергоефективності та відновлювальної енергетики;

- науково-технічне співробітництво та обмін інформацією з метою розвитку та удосконалення технологій у сфері виробництва енергії, її транспортування, постачання та кінцевого споживання;

- співробітництво в рамках європейських та міжнародних органів стандартизації в енергетичній сфері[2].

1.2. Торгівля та інвестиції.

ЄС є ключовим торговельно-інвестиційним партнером України, саме тому важливо сприяти розвитку співробітництва з ним.

Пріоритетними напрямками активізації торгівлі України з ЄС є:

- розширення доступу українських товарів на європейські ринки;
- проникнення та зміцнення позицій національних виробників на зовнішніх ринках товарів та послуг;
- посилення конкурентоспроможності української продукції шляхом підвищення її якості;
- підтримка національних товаровиробників шляхом вдосконалення міжнародно-правового механізму захисту їх інтересів;
- зняття існуючих бар'єрів у торгівлі та поглиблення виробничої кооперації[3].

Можливості інвестиційного співробітництва України з країнами ЄС: відкриття нових ринків для здійснення інвестиційної діяльності, зокрема можливість залучати інвестиції у найпривабливіші сфери господарювання з дешевою робочою силою та наявною сировиною; забезпечення руху капіталу, пов'язаного з наданням кредитів, які стосуються торговельних операцій, або з наданням послуг, в яких бере участь резидент однієї зі сторін, а також капіталу, пов'язаного з портфельними інвестиціями і фінансовими позиками та кредитами інвесторів іншої сторони; створення умов для поліпшення технічного та технологічного стану вітчизняних підприємств за рахунок ПЗІ з країн ЄС і доступу до якісної імпортової техніки та устаткування.

В Україні наявні інвестиційно-привабливі фактори, що сприяють розширенню її інвестиційних зв'язків. До таких належать: великий внутрішній ринок з більшістю товарних позицій; розташування основних транспортних шляхів між Європою та Азією; розвинена інфраструктура; дешева, але кваліфікована робоча сила.

Розвиток торговельно-інвестиційних відносин з ЄС у довгостроковій перспективі є одним із пріоритетів України, адже співробітництво між Україною та країнами-членами ЄС сприяє збільшенню обсягів торгівлі й інвестування між обома сторонами. Однак для активізації торговельної та інвестиційної співпраці необхідно удосконалити нормативно-правову базу у сфері торгівлі та інвестицій; здійснити наближення торговельно-інвестиційного середовища України до рівня ЄС; сприяти захисту прав експортерів товарів і послуг та інвесторів на державному рівні; підтримувати національних товаровиробників шляхом вдосконалення міжнародно-правового механізму захисту їх інтересів; мінімізувати існуючі бар'єри та поглибити виробничу кооперацію[4].

1.3. Юстиція та внутрішні справи.

Співробітництво з Європейським Союзом у сфері юстиції та внутрішніх справ є одним із головних аспектів європейської інтеграції України. Спільною Стратегією ЄС щодо України, схваленою Європейською Радою 11 грудня 1999 року, цю сферу співробітництва визначено як одну з найважливіших.

Відповідно до статті 87 УПС Раді з питань співробітництва у виконанні нею її обов'язків допомагає Комітет з питань співробітництва між Україною та ЄС. Функціональними органами Української частини Комітету є 4 підкомітети, зокрема, Підкомітет №4 з питань митниці, транскордонного співробітництва, боротьби з нелегальною міграцією, "відмиванням" грошей та наркобізнесом, якій було створено на виконання рішення першого засідання Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС, що відбулося 5 листопада 1998 року в м. Брюссель.

Основним досягненням діяльності Підкомітету №4 стало прийняття Плану дій ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні під час спільного засідання Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС (12 грудня 2001 року, м. Київ). Цим документом передбачено співробітництво в сфері міграції та притулку, прикордонне співробітництво, боротьба проти організованої злочинності, а також співробітництво в правоохоронній сфері та в сфері судочинства.

Подібний документ ще ніколи не укладався між ЄС та третіми країнами. Це перший політичний документ, який містить стратегію розвитку взаємовідносин між Україною та ЄС по всіх напрямках сфери юстиції та внутрішніх справ в комплексі.

Відповідно до останнього розділу Плану дій ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні засобом імплементації, моніторингу, оцінки та визначення щорічних пріоритетів, закріплених у Плані дій є План-графік, який було спільно розроблено сторонами та затверджено 18 червня 2002 р. під час спільного засідання Підкомітету №4 Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС. План-графік є "живим" і гнучким інструментом виконання Плану дій, який передбачатиме можливість внесення до нього змін, доповнень та уточнень за взаємною згодою. З метою оцінки виконання заходів Плану-графіку Департамент міжнародного права Міністерства юстиції України, який виконує функції Секретаріату Української частини Підкомітету №4, здійснює постійний моніторинг.

Планом-графіком передбачено фінансування майже усіх заходів за рахунок програм технічної допомоги ТАСІС та програм ЄС, які взаємодіють з програмою ТАСІС.

Результати співробітництва між Україною та ЄС в сфері юстиції та внутрішніх справ свідчать про глибоку зацікавленість сторін у подальшому розвитку цього напрямку, який вже зараз значно виходить за рамки, встановлені УПС[5].

1.4. Охорона навколишнього середовища

Починаючи з 1998 р., співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони навколишнього середовища спрямоване на боротьбу з погіршенням стану довкілля.

Двостороння співпраця з ЄС у цій сфері охоплює питання ефективного моніторингу забруднення та оцінку стану навколишнього середовища, створення системи інформування про стан довкілля, боротьби з локальним,

регіональним та транскордонним забрудненням природних ресурсів, ефективно та екологічно безпечно виробництво та використання енергії, екологічної безпеки промислових підприємств, управління відходами, боротьби з впливом на довкілля сільського господарства, збереження біологічної різноманітності, раціонального використання біологічних ресурсів, а також виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Конвенція Еспоо).

На сьогодні співробітництво між Україною та ЄС у сфері охорони довкілля регламентується Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. Зокрема, Главою 6 «Навколишнє середовище» Розділу «Економічне та галузеве співробітництво» цієї Угоди передбачено, що сторони розвивають і зміцнюють співробітництво з питань охорони навколишнього середовища й таким чином сприяють реалізації довгострокових цілей сталого розвитку і зеленої економіки.

До основних цілей співпраці України та ЄС у згаданій сфері слід віднести розвиток всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища, яка включатиме заплановані інституційні реформи; розподіл повноважень природоохоронних органів на національному, регіональному та місцевому рівнях; процедури прийняття рішень та їх виконання; процедури сприяння інтеграції природоохоронної політики в інші сфери політики держави; визначення необхідних людських і фінансових ресурсів; розвиток галузевих стратегій в галузях покращення якості повітря, якості води та управління водними ресурсами; управління відходами та ресурсами.

Питання координації заходів в екологічній та кліматичній сферах з ЄС та державами «Східного партнерства» обговорюються у рамках спеціально створених додаткових механізмів взаємодії, зокрема Платформи 3 «Сполучення, енергоефективність, довкілля та зміна клімату» та Панелі з питань довкілля та зміни клімату у рамках Платформи 3.

Згідно з Додатком ХХХ до Угоди про асоціацію, Україна має адаптувати своє законодавство до 26 директив та 3 регламентів ЄС у таких секторах:

управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики; якість атмосферного повітря; управління відходами та ресурсами; якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище; охорона природи; промислове забруднення та техногенні загрози; зміна клімату та захист озонового шару; генетично модифіковані організми [6].

1.5. Співробітництво у транспортній сфері

Сьогодні для вітчизняного транспортного комплексу наявні можливості залучення фінансових ресурсів через співпрацю з ЄС. Мова йде про грантову підтримку, тобто про механізми залучення фінансових ресурсів за вартістю нижчою вартості стандартних банківських кредитів. Вітчизняні підприємства транспортного комплексу мають можливості розвитку за рахунок підтримки таких механізмів як: прямі грантові програми; кредитні програми за схемою знижених кредитних ставок; експертні програми.

Співробітництво між Україною та ЄС у сфері транспорту регламентується Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами та має на меті сприяння розвитку стабільних транспортних систем, здійсненню ефективних і безпечних транспортних перевезень, а також інтермодальності й оперативної сумісності транспортних систем.

Відповідно до глави 7 Розділу 5 ("Економічне та галузеве співробітництво"), ця співпраця має на меті сприяння реструктуризації та оновленню транспортного сектору України і поступовій гармонізації діючих стандартів та політики з існуючими в ЄС, зокрема шляхом впровадження заходів, викладених у Додатку XXXII до цієї Угоди.

Співробітництво також спрямовується на покращення руху пасажирів та вантажів, зростання плинності транспортних потоків між Україною, ЄС і третіми країнами регіону за рахунок усунення адміністративних, технічних, прикордонних та інших перешкод, покращення транспортної мережі та модернізації інфраструктури.

У контексті гармонізації національного законодавства України розпорядженням КМ України від 30 травня 2018 р. № 430-р схвалено Національну транспортну стратегію України на період до 2030 року, основним завданням якої є адаптація національного законодавства до законодавства ЄС, що сприятиме лібералізації та взаємному доступу на ринки України та Європейського Союзу.

У процесі імплементації положень Угоди про асоціацію у сфері транспорту Україна потребує ухвалення законодавства, яке б відповідало вимогам ЄС, у галузях автомобільного, залізничного транспорту, внутрішніх водних шляхів та перевезення небезпечних речовин. Очікується ухвалення Плану дій з імплементації Національної транспортної стратегії на період до 2030 року та прийняття Комплексного плану дій щодо вдосконалення управління циклом інфраструктури відповідно до міжнародних стандартів[7].

2. ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ.

2.1. Візова політика ЄС.

Візова політика ЄС — двадцять дві європейські країни-члени Союзу є частиною Шенгенської зони і мають єдину візову політику. Крім того, чотири держави знаходяться за межами Європейського Союзу — Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія і Швейцарія — прийняли таку ж форму візової політики, оскільки вони є частиною Шенгенської зони.

Особи в наступних категоріях можуть в'їжджати без візи в Шенгенську зону, Болгарію, Хорватію, Кіпр, і Румунію:

По праву

1. Громадяни країн, які входять до складу Європейського Союзу;

2. Громадяни країн, що не входять в ЄС, але є частиною Європейської економічної зони (ЄЕЗ) — це Ісландія, Ліхтенштейн і Норвегія, а також громадяни Швейцарії.

Якщо громадяни ЄС, ЄЕЗ або Швейцарії не можуть пред'явити дійсний паспорт або національне посвідчення особи на кордоні, їм повинні надати будь-яку можливість отримання необхідних документів (або ж дати можливість обов'язкового їх надання пізніше протягом розумного періоду часу), або підтвердити за допомогою інших засобів, що особа має право на вільне пересування.

Члени сімей громадян ЄС, ЄЕЗ та Швейцарії.

Особа може в'їхати на територію Шенгенської зони без візи терміном до 90 днів, якщо вона: має дійсний проїзний документ; має право на проживання, за умови, що вона є членом сім'ї громадянина ЄС або членом сім'ї громадянина ЄЕЗ або Швейцарії; подорожує разом з членом сім'ї громадянина ЄС/ЄЕЗ/Швейцарії.

Якщо члени сім'ї громадянина ЄС/ЄЕЗ/Швейцарії, задовольняють зазначені вище умови, то вони можуть перетинати кордон Болгарії, Хорватії, Кіпр і Румунію і залишатися до 90 днів у кожній країні.

Громадяни країн і територій Додатку II.

Громадяни країн із Додатка II (винятком є Нова Зеландія) мають право на безвізовий виїзд до Шенгенського простору з особистими цілями або з метою бізнесу на термін не більше 90 днів протягом 180-денного періоду. Будь-який час, проведений фізичною або юридичною особою з країн Додатку II на території Шенгенської зони на правах довгострокової візи або маючи дозвіл на проживання, не зараховується до візового ліміту на 90 днів. Громадяни Нової Зеландії можуть перебувати до 90 днів у кожній з цих країн: Австрії, Бельгії, Чехії, Данії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Греції, Ісландії, Італії, Люксембурзі, Нідерландах, Норвегії, Португалії, Іспанії, Швеції та Швейцарії

(а також на території Угорщини при відвідуванні її як кінцевого пункту призначення подорожі) без посилання на час, проведений в інших шенгенських державах, але при подорожі в інші країни Шенгенської зони, 90 днів входять до 180-денного терміну.

Крім того, вищі рамки звільнення від шенгенської візи до 90 днів протягом 180-денного періоду, мають громадяни Аргентини, Бразилії, Чилі, Ізраїлю, Малайзії, Південної Кореї, громадяни Уругваю і Коста-Рики мають право на додаткові 3 місяці безвізового перебування в Чехії. Крім того, вищі рамки звільнення від шенгенської візи до 90 днів протягом 180-денного терміну мають громадяни Австралії, Бразилії, Канади, Чилі, Ізраїлю, Південної Кореї, Японії, Малайзії, Сінгапуру та Сполучених Штатів, вони можуть перебувати без візи на території Данії протягом 90 днів[8].

2.2. Безвізовий діалог Україна-ЄС.

На виконання домовленостей, досягнутих за результатами саміту Україна – ЄС 9 вересня 2008 року (м. Париж), 29 жовтня 2008 року (м. Брюссель) було офіційно започатковано безвізовий діалог між Україною та ЄС.

У ході Саміту Україна – ЄС 22 листопада 2010 року в м. Брюссель Україні було надано План дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, який дозволив сторонам перейти до предметної та цілеспрямованої роботи з чіткою перспективою запровадження безвізового режиму поїздок громадян України до ЄС.

План дій було розроблено Європейською Комісією за аналогією з «дорожніми картами», наданими балканським державам, успішне виконання яких призвело до встановлення безвізового режиму для громадян Сербії, Македонії, Чорногорії, Албанії та Боснії і Герцеговини.

План дій для України охоплював 4 блоки питань безвізового діалогу: 1) безпека документів, включаючи біометрику; 2) нелегальна міграція, включаючи реадмісію; 3) громадський порядок та безпека; 4) зовнішні зносини та фундаментальні права.

Виконання документа здійснювалося у 2 фази. У ході першої фази Україна мала забезпечити ухвалення необхідного законодавства та державних програм у сферах, охоплених безвізовим діалогом, у ході другої – імплементувати ухвалене законодавство.

18 грудня 2015 року Європейська Комісія оприлюднила фінальну шосту Доповідь про хід виконання Україною Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму, у якій зазначено, що Україна виконала всі критерії, визначені в рамках чотирьох блоків Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму, а тому Європейська Комісія представить на початку 2016 року законодавчу пропозицію Європейському Парламенту та Раді ЄС щодо внесення відповідних змін до Регламенту (ЄС) № 539/2001 від 15 березня 2001 року.

20 квітня 2016 року Європейською Комісією було подано законодавчу пропозицію про внесення змін до Регламенту Ради (ЄС) № 539/2001 від 15.03.2001 р., яка передбачає запровадження ЄС безвізового режиму для громадян України для короткострокових (до 90 днів) поїздок до держав-членів ЄС та держав-асоційованих учасниць Шенгенської угоди[9].

6 квітня 2017 року Європейський Парламент схвалив законодавчу пропозицію стосовно лібералізації Євросоюзом візового режиму для громадян України. За відповідну пропозицію проголосував 521 член ЄП, проти виступили 75 євродепутатів, 36 утримались.

17 травня 2017 року під час урочистої церемонії в Європейському Парламенті у м. Страсбург за участі Президента України Президент Європарламенту А.Таяні та представник Мальтійського Головування в Раді ЄС К.Абела підписали законодавче рішення про лібералізацію ЄС візового режиму для України, яке було офіційно опубліковане 22 травня 2017 року.

Безвізовий режим між Україною та ЄС вступив в дію 11 червня 2017 року[10].

3. ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА СПІВПРАЦІ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

3.1 Стан гармонізації законодавства України та співпраці з ЄС

Україна забезпечує ухвалення базових законів, а також нормативно – правових актів вторинного законодавства, спрямованих на імплементацію норм європейського права в українську правову систему у сфері паливно-енергетичного комплексу.

Закон України "Про ринок природного газу" набув чинності 1 жовтня 2015 р. Ухвалення закону ознаменувало виконання зобов'язання перед Енергетичним Співтовариством, взяті Україною підписанням Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та щодо імплементації положень та вимог Третього енергетичного пакета ЄС (Директиви 2009/73/ЄС "Щодо спільних правил для внутрішнього ринку природного газу" та Регламенту ЄС 715/2009 "Про умови доступу до мереж транспортування природного газу").

На сьогодні завершено процедуру реформування (анбандлінгу) НАК «Нафтогаз України». Незалежного оператора газотранспортної системи – ТОВ «Оператор ГТС України» відокремлено від НАК «Нафтогаз України» та передано в управління АТ «Магістральні газопроводи України», яке підпорядковано Міністерству фінансів України. У квітні 2020 року новий Оператор став членом-спостерігачем Європейської мережі операторів газотранспортних систем [ENTSO-G](#). З 1 січня 2020 року ТОВ «Оператор ГТС України» відповідає за передачу газу до країн Європи та у рамках внутрішнього ринку, у тому числі з використанням розгалуженої системи газових сховищ на території України.

Верховною Радою України був ухвалений 22 вересня 2016 р. Закон України "Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики і комунальних послуг". Закон України "Про ринок електричної енергії" № 4493 ухвалений Верховною Радою України 13.04.2017 у другому читанні та в цілому.

19 липня 2017 року Кабінет Міністрів України схвалив План організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації Закону України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII "Про ринок електричної енергії",

на сьогодні триває робота з розробки понад 50 актів вторинного законодавства в сфері електроенергетики.

Нова Енергетична стратегія України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність" була схвалена 18 серпня 2017 року.

У Брюсселі 28 червня 2017 року під час проведення Асамблеї [ENTSO-E](#) відбулась церемонія підписання "Угоди про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи". За процедурою Угоду також мають підписати "Moldelectrica SE" та усі системні оператори, що входять до складу Регіональної групи ENTSO-E "Континентальна Європа". Угода набрала чинності 7 липня 2017 року після підписання документу достатньою кількістю системних операторів, що входять до складу Регіональної групи ENTSO-E "Континентальна Європа".

Наразі здійснюються заходи для подальшого реформуванні ринків газу та електричної енергії відповідно до норм та правил Третього енергопакету ЄС та реалізації положень оновленого Меморандуму про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії. Україна приймає активну участь в обговоренні можливих змін до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

На сьогодні вже прийнято та реалізується План заходів з реалізації 1-го етапу Енергетичної стратегії України (2020 рік), який було затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.06.2018 р. №497.

Рішенням № 1/2019 Ради асоціації ЄС – Україна від 8 липня 2019 р. про внесення змін і доповнень до Додатка XXVII до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, оновлено Додаток XXVII. Він містить перелік обов'язкових до імплементації Україною актів ЄС у сфері енергетики, з урахуванням зобов'язань України в рамках Енергетичного Співтовариства та розвитку права ЄС в даній сфері з метою інтеграції енергетичного ринку України в енергетичний ринок

Європейського Союзу в секторах газу та електроенергії. Зазначена інтеграція має стратегічне значення для України як з точки зору членства в Енергетичному співтоваристві, так і з точки зору інших міжнародних зобов'язань, а також підвищення енергетичної безпеки.

10 листопада 2020 року на пленарному засіданні Європейської групи регуляторів ядерної безпеки (**ENSREG**) було розглянуто запит України та надано статус спостерігача Державній інспекції ядерного регулювання України. Це дозволить Україні краще інтегруватись в європейську мережу регуляторів, брати участь в експертному обговоренні нових технологій та процесів, а також поліпшити співпрацю у галузі ядерної безпеки та поводження з радіоактивними відходами.

10 грудня 2020 року перший заступник Міністра енергетики України Ольга Буславець та Комісар ЄС з питань енергетики Кадрі Сімсон провели засідання Міністрів у форматі відеоконференції в рамках виконання Меморандуму про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства між Україною та ЄС.

Сторони схвалили Річний план роботи на 2021 рік, який визначає заходи для співпраці у всіх ключових сферах, з акцентом на долучення України до Європейського зеленого курсу та наміром продовжувати ринкові реформи. Окреслено перспективи співпраці у сферах енергоефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії та ядерної безпеки[2].

Література:

1. Відносини між ЄС та Україною URL: <https://dobrarada.gov.ua/eurounion/vdnosini-mzh-yevropeyskim-soyuzom-ta-ukrayinoyu/>
2. Співробітництво в енергетичній сфері URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/energetika#:~:text=%D0%A1%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF>

%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D1%83,%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%20%D1%83%20%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%BA%D1%83%20%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.

3. Романенко В. А., Лебедева Л. В. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. Економіка і суспільство. 2017. No 9. С. 71–77. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/11.pdf

4. Яхно Т. П., Макогін З. Я. Пріоритетні напрями формування інвестиційної співпраці України із країнами ЄС. Економічний часопис–XXI. 2014. No 5–6. С. 21–24.

5. Співробітництво ЄС у сфері внутрішніх справ та юстиції URL: <https://minjust.gov.ua/m/cpivrobotnitstvo-z-es-u-sferi-yustitsii-ta-vnutrishnih-sprav>

6. Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

7. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80>

8. Візова політика Шенгенської зони URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%A8%D0%B5%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%B7%D0%BE%D0%BD%D0%B8

9. Council Regulation (EC) No 539/2001 of 15 March 2001 URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32001R0539>

10. Безвізовий діалог Україна-ЄС URL:

<https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/dialog-u-sferi-yusticiyi-svobodi-ta-bezpeki/pro-rozvitok-bezvizovogo-dialogu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ: підготувати презентації з наступних питань :

1. Напрями євроінтеграції законодавства України
2. Охарактеризуйте власне дисертаційне дослідження за зв'язком із європейським законодавством та зарубіжним досвідом правового регулювання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Перспективи інтеграції Україна – ЄС.
2. Вдосконалення національного законодавства відповідно до стандартів законодавства країн Європейського Союзу.
3. Розширення напрямків співробітництва між Україною та Європейським Союзом.

Лекція № 3.

**ТЕМА: ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОЇ
ВЛАДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН У
ДЕРЖАВІ ТА СУСПІЛЬСТВІ»**

/4 години/

Мета лекції:

освітня: дослідження організації та діяльності судової влади в Україні в умовах євроінтеграційних змін у державі та суспільстві.

розвиваюча: розвиток уявлень щодо євроінтеграції як однієї з передумов реформування судової влади;

-практична: формування здатності аналізувати процес реалізації судової реформи в Україні.

Міжпредметні зв'язки: філософія, політологія, соціологія, історія України, історія держави та права України, історія держави та права зарубіжних країн, історія політико-правових вчень, галузеві юридичні науки.

ТЗН: комп'ютерна презентація, аудіолекція.

ПЛАН

1. ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

1.1. Судова влада в Україні: сучасний стан.....69

1.2. Євроінтеграція як одна з передумов реформування судової влади.....72

2. РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ 74

2.1 Концепція судової реформи: її особливості та новели.....74

2.2 Людиноцентрична дискреція як основний вектор спрямованості судової реформи в Україні.....77

3. ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....80

3.1 Реалізація судової реформи в Україні: аналіз результатів та очікування.....	80
---	----

КЛЮЧОВІ СЛОВА: судова влада, судова система, суд, правосуддя, людиноцентрична дискреція, судова реформа, євроінтеграція, концепція судової реформи, діяльність судової влади України, держава, суспільство, Конституція України, принципи організації, Верховний суд України, Європейський Союз.

1. ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

1.1. Судова влада в Україні: сучасний стан

Розвиток України як правової держави неможливий без ефективної діяльності судової гілки влади. Пріоритетна роль у відповідальній і непростій місії здійснення правосуддя вже багато років належить Верховному Суду України. Історія його діяльності – це процес затвердження однієї з вищих цінностей українського народу – справедливості.

Згідно з Конституцією України, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі [1, ст.124]. А це означає, що судовому захисту підлягають усі права, свободи та обов'язки громадян, а також те, що всі суспільні відносини, врегульовані нормами права, у разі виникнення спору можуть бути предметом судового розгляду.

Відповідно до статті 125 Конституції України судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом [1, ст.125].

Відповідно до статті 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2, ст.17] систему судоустрою складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;

3) Верховний Суд.

Статтею 21 Закону України «Про судоустрій і статус судів» [2, ст.21] встановлено, що місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах).

Місцевими господарськими судами є окружні господарські суди.

Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом.

Відповідно до статті 31 Закону України «Про судоустрій і статус судів» у системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої та апеляційної інстанції з розгляду окремих категорій справ [2, ст.31].

Вищими спеціалізованими судами є:

- 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності;
- 2) Вищий антикорупційний суд.

Вищі спеціалізовані суди розглядають справи, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом.

На даний час судова система України перебуває у вкрай невизначеному стані. Воєнні дії, які відбуваються зараз в нашій державі загальмували процеси судового реформування та призвели до переміщення або зміни підсудності деяких судів.

До того ж залишаються проблеми пов'язані з унеможливленням заповнення посад судьями. На даний час варіанти вирішення проблеми запропоновані такі, що нічого по суті не змінюють, та далекі від вимог системності, до того ж судова система потерпає від кадрового голодування, адже внаслідок воєнних дій велика кількість осіб, що працювали в судах були змушені або виїхати за кордон, або звільнитися, або ж залишилися на тимчасово окупованих територіях.

Відтак, на даний час, реформування судової системи сповільнилося.

Що стосується воєнних дій, які відбуваються в нашій державі та роботи судів, то стаття 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» зазначає, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в

Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальної цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3, ст.1].

У період воєнного стану, відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» не можуть бути припинені повноваження судів [3, ст.10].

Щодо правосуддя в умовах воєнного стану, то статтею 26 Закону визначено, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до конституції України. Скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [3, ст.26].

У разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, законами України може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому порядку змінено місцезнаходження судів.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Відтак діяльність судів, що знаходилися на території Луганської та Донецької областей або перемістилися в інші області України, або передали свою підсудність іншим судам.

Отже, на сьогодні існує велика кількість проблем, що гальмують розвиток судової системи України. Серед них: кадровий голод, недостатня кількість суддів, збройний конфлікт – залишаються нерозв'язаними. Відтак, на критично низькому рівні лишається довіра громадян до суду; спостерігається надзвичайно висока завантаженість судів; невиконання судових рішень, що

набуло системного характеру; хронічне недофінансування судової влади тощо. Тому всі ці прогалини потребують вирішення та проведення змін, що може змінити євроінтеграційний курс нашої держави.

1.2. Євроінтеграція як одна з передумов реформування судової влади

Розпочнемо розкриття даного питання, з головного, а саме охарактеризуємо поняття євроінтеграції. Євроінтеграція – це процес впровадження європейських норм в українське законодавство. Таке впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції.

Після здобуття Незалежності виявилось, що національна ідея в Україні ослаблена, а диктат східного сусіда нікуди не зник. Європа перебувала на етапі об'єднання, інтереси європейських країн були зосереджені на внутрішній політиці та відновленні зв'язків після повалення соціалістичних режимів у східноєвропейських країнах [4, с.280].

Найголовнішим досягненням України за останні роки став Євроінтеграційний вибір українського народу. І як зазначає Єфремов О., зараз увага прикута до Угоди асоціації з ЄС, за якої Україна визначила основні напрями реформування Конституції, судової та правоохоронної систем, виборчого законодавства, протидії корупції, державного управління, економіки та податкової системи. Саме ці сфери є найбільш важливими для нас [5].

Виконання критеріїв є не лише умовою членства у ЄС, але й сприяє досягненню національних інтересів. Як слушно зауважили Машталір Х. та Леськів С., євроінтеграційні процеси і членство України в Європейському Союзі є основним інструментом реалізації національних інтересів, розбудови правової та демократичної держави, зміцнення вже існуючих та впровадження нових механізмів функціонування громадянського суспільства в Україні відповідно до європейського зразку, що є запорукою подальшого зміцнення вітчизняних позицій на міжнародній арені [6, с. 163].

Основним документом, який нині слугує дороговказом для реалізації євроінтеграційних прагнень України є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [7].

Угода про асоціацію, що набула чинності у повному обсязі у вересні 2017 стала знаковою подією у відносинах України та Європейського союзу. Її обсяг становить близько 1200 сторінок, на яких викладено, зокрема, і деякі вимоги щодо реформ у секторі правосуддя [8].

Аналізуючи Угоду про асоціацію можемо відзначити наступну особливість у частині урегулювання реформ у системі правосуддя. Вимоги, що стосуються правосуддя поділяються на дві групи. З одного боку, це вимоги системного характеру, що у цілому збігаються з окресленими у Копенгагенських критеріях і не містять чітких вказівок на шляхи досягнення бажаного стану для уможливлення європейської інтеграції. З іншого боку, це конкретні вимоги, які встановлюють обов'язок держави привести ті чи інші механізми захисту прав у відповідність до європейських стандартів.

Конкретні кроки щодо покращення якості системи правосуддя передбачено, наприклад, ст. 8 (обов'язок з ратифікації та імплементації Римського статуту), ст. 24 (судове співробітництво у цивільних та кримінальних справах) та ін.

Принагідно, стосовно згаданих стандартів, відзначимо позицію Г. О. Бабенко щодо того, що важливість дотримання європейських стандартів у сфері судоустрою й статусу суддів, а також їх вплив на судову практику в демократичних країнах важко переоцінити. Їх всебічне втілення в судочинство є актуальним, оскільки таким чином забезпечується демократичний розвиток України й побудова правової держави. Наявність єдиного підходу щодо визначення змісту поняття, системи європейських стандартів, їх закріплення у міжнародних і європейських правових актах забезпечуватиме єдність судової практики [9, с. 356].

Таким чином, вплив остаточного прийняття євроінтеграційного зовнішньополітичного вектору розвитку держави на зміну ідеї реформ у правовому забезпеченні функціонування судової влади є очевидним та сильним. Разом з тим, питання впливу реформ на професійну правосвідомість суддів залишається відкритим та дискусійним, що пов'язуємо із обґрунтованою вище проблемою відсутності вимірних критеріїв європейської інтеграції у частині правосуддя, верховенства права та статусу суддів.

РОЗДІЛ 2

2. РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

2.1 Концепція судової реформи: її особливості та новели

Судова реформа в Україні є завжди актуальною проблемою, вирішення якої потребує наполегливості, часу, професіоналізму, розуміння предмету реформи та чіткого прогнозування її наслідків. Але така реформа не може бути успішною без змін в усіх органах державної влади, у правоохоронних органах. Адже справедливість у суспільстві – це не лише судова діяльність, це – робота слідчого, прокурора, це – управлінські рішення, це – закони, які слідують справедливості і забезпечують можливість її досягнення.

У загальному вигляді початковий період реформи характеризувався закріпленням основних світових стандартів незалежності суддів і самостійності судової влади в Україні. Але, нажаль, попри позитивні законодавчі зміни, ідея побудови демократичної та незалежної судової системи фактично так і не втілилася в життя.

Судова реформа в Україні стартувала 30 вересня 2016 року, коли набули чинності зміни до Конституції України в частині правосуддя. Основою для проведення судової реформи в Україні стали зміни до конституції та новий закон «Про судоустрій та статус суддів», ухвалені 2016 року. Ці зміни створили юридичні передумови, зокрема, щодо оновлення суддівського корпусу і зміцнення незалежності суддів.

Прийняті зміни до Конституції України, серед іншого, передбачають:

- скасування інституту «призначення судді на посаду вперше» та передбачення, що судді обійматимуть посади безстроково;
- підвищення вікового та професійного цензів до кандидатів на посаду судді;
- встановлення нового порядку формування Вищої ради правосуддя, відповідно до якого більшість у її складі становитимуть судді, обрані суддями;
- встановлення порядку, відповідно до якого суди утворюватимуться та ліквідовуватимуться законом;
- звуження меж імунітету судді від абсолютного до функціонального;
- закладення передумов для оновлення суддівського корпусу тощо.

Саме 2019 рік став переломним у довгій серії кроків судової реформи, адже Президент змушений був розпустити ВККС: орган, відповідальний за формування добросовісного незалежного суддівського корпусу.

Відсутність ВККС в Україні непомітно нищила систему правосуддя: кадровий голод в судах на більше ніж 2000 посад суддів у різних інстанціях; неможливість відібрати суддів для Вищого суду з питань інтелектуальної власності та, відповідно, запустити його діяльність; більше 2000 суддів, що продовжують виконувати свої повноваження, залишилися без проходження кваліфікаційного оцінювання; по суті незаконні призначення Президентом нових суддів, які отримали негативний висновок Громадської ради добросовісності через відсутність механізму кваліфікаційного оцінювання, як це передбачено законом.

Останніми новинами у контексті судової реформи стало підписання законів про реформування Вищої кваліфікаційної комісії суддів, прийнятий парламентом повторно після вето й поправок та закону, що стосується реформування Вищої ради правосуддя.

Обидва проекти на даний час набрали чинності та є ключовими для судової реформи. Вони вносять зміни, зокрема, до законів «Про регламент Верховної ради України» та «Про Вищу раду правосуддя» й регламентують порядок утворення та діяльності Етичної ради.

Документ про Вищу кваліфікаційну комісію суддів відновлює її роботу, яка була припинена у 2019 році, коли набув чинності закон «Про внесення змін до закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування».

За доопрацьованим документом, за який 2 березня 2021 року проголосувала Верховна Рада, Вища кваліфікаційна комісія суддів має складатися з шістнадцяти членів, які призначаються Вищою радою правосуддя за результатами конкурсу терміном на чотири роки [10, ст. 92]. Однак вже за умови призначення 11 членів, комісія вважатиметься повноважною. Восьмеро з них призначатимуться з-поміж суддів або суддів у відставці.

Що стосується Етичної ради, то вона утворюється з метою сприяння органам, що обирають (призначають) членів Вищої ради правосуддя, у встановленні відповідності кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності.

Членами Етичної ради можуть бути особи, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет, відповідають критеріям професійної етики та доброчесності, мають досвід роботи не менше п'ятнадцяти років із здійснення судочинства або адвокатської чи прокурорської діяльності, або наукової діяльності у галузі права [11, ст.9-1]. Максимальна кількість членів ради – 6 осіб. На даний час, Рада суддів України обрала чотирьох кандидатів до складу Етичної ради за своєю квотою. Це рішення було оголошено 23 жовтня на засіданні Ради суддів.

Активна фаза реформи тривала в лютому перед початком повномасштабного вторгнення РФ.

Ще одна важлива складова судової реформи та пріоритет номер один для міжнародних партнерів – відбір суддів до Конституційного суду (КСУ). Ключова вимога – судді повинні проходити перевірку на доброчесність перед призначенням.

Також важливе питання – санкції проти російського воєнного та політичного керівництва, де Україні також не обійтися без міжнародної підтримки.

Таким чином, прийняття законодавчих змін щодо принципів роботи Вищої ради правосуддя, створення та діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, проведення конкурсного відбору суддів та відповідного їх кваліфікаційного оцінювання, забезпечить ефективність суддівського врядування та відновить громадську довіру до судів.

2.2 Людиноцентрична дискреція як основний вектор спрямованості судової реформи в Україні

Проблеми меж дискреції суду на теоретичному рівні відображаються і у практичній площині їх правозастосування, зокрема під час здійснення судочинства.

У 90-х роках ХХ століття Рабінович П. писав про таку наявну тенденцію розвитку прав людини, як ширше запровадження у суспільну свідомість уявлення про те, що саме людина є первинним, головним об'єктом права.

Крім того, Мучник А. стверджував, що держава лише тоді визнається правовою, коли її «релігією» стає культ прав людини, тобто коли права і свободи не тільки проголошуються, але і реально виконуються [12, с. 195].

Міжнародна конституційна теорія і практика виходить із того, що саме народ має бути механізмом «врівноважування і збалансованості» державної влади.

Наукові дослідження з означеної проблематики умовно виділяються дві основні думки: 1) судова дискреція можлива виключно в межах закону; 2) судова дискреція може існувати і поза межами закону [13, с. 43]. Як приклад першої позиції можна навести міркування В. Іванюка, який зазначає, що метою дискреційних повноважень, наданих судді, завжди є ефективне здійснення судочинства та справедливе вирішення конкретної справи, виходячи з наявних обставин і спираючись на букву закону [14, с. 248]. У свою чергу, Г. Мельник вважає, що на основі дискреційних повноважень суддя може відступити від суто нормативно-правового регулювання і вирішити справу на основі

принципів права, чим і забезпечуватиметься дієвість принципу верховенства права [14, с. 47].

Сучасний стан розвитку України характеризується надзвичайно активним реформуванням органів державної влади, трансформацією методів, форм, завдань та функцій їх діяльності, які повинні відповідати загальносвітовим і, в першу чергу, європейським стандартам, враховуючи обраний курс нашої країни на поглиблену євроінтеграцію.

Послідовна реалізація Плану Офісу Ради Європи в Україні та прагнення українців до таких змін сприяють зміні державних цінностей і орієнтирів у формуванні державної політики.

Необхідність зміни таких орієнтирів державного управління від системоцентричного (державоцентричного) до людиноцентричного підходу слід визнати природною реакцією громадянського суспільства на відновлення демократичних традицій, його розвитку і утвердження, повагу до природних прав людини, підвищення якості життя та добробуту. Основним завданням держави за такого підходу стає служіння людині, а домінуючим напрямом діяльності усіх без виключення органів державної влади – надання якісних послуг громадянам.

Сучасний людиноцентризм є філософією гуманістично зорієнтованої політики і практики розбудови держави.

Одним із основних важелів впливу судової влади на баланс державної влади в Україні є судова дискреція, яка є складовою частиною функціонального елементу самостійної судової влади. У концепції «стримувань і противаг» суд без дискреції не є владою, оскільки його повноважень, абсолютно визначених законом, замало для впливу на суспільні відносини в Україні.

Наприклад, як запобіжники для обмеження дискреційних повноважень суду обов'язково потрібно спиратися на такі принципи, як: верховенства права, справедливості, рівності, неупередженості, а також спиратися на фундаментальні положення, покладені в основу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Складність застосування дискреційних повноважень полягає в тому, що не існує єдиного визначеного правила і не можна його створити, оскільки в кожній ситуації буде своє рішення. Першим кроком для виправлення такої ситуації та правильного застосування дискреційних повноважень має бути використання практики Європейського суду з прав людини у всіх видах вітчизняного судочинства. Другий крок – це загальне підвищення правової культури та свідомості, щоб застосовувати практику Європейського суду саме так, як це робить увесь світ – без висмикування речення з контексту і не перекручування змісту рішень» [15, с. 59–63].

На думку Рябовол Л., визначальним для України є те, що її право реформується в контексті інтеграції в європейський і світовий правовий простір. Цей процес суттєво ускладнюється тим, що вітчизняною юриспруденцією поки що не відкинута радянсько-правову традицію. Такий стан вітчизняної правничої науки характеризується як контамінаційний, тобто такий, що включає до себе як здобутки західної правової традиції, так і положення радянської юриспруденції. Водночас іманентними властивостями окремих положень теорії держави і права залишається задогматизованість, орієнтованість на захист інтересів не людини як вищої соціальної цінності, а держави [16, с. 17–22].

Отже, людиноцентричну дискрецію судової влади можна визначити як повноваження суду під час вибору кількох юридично допустимих рішень, яке ґрунтується на законі та діє в межах права з метою захисту прав людини; є ознакою самостійності та незалежності судової влади у концепції «стримувань і противаг», справляє конструктивний вплив на інші гілки влади, спонукає знаходити консенсус задля забезпечення загальної рівноваги державної влади в Україні.

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІСТЬ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

3.1 Реалізації судової реформи в Україні: аналіз результатів та очікування

Встановлення чинників зміцнення авторитету судової влади вимагає окреслення загальних політико-правових умов, у яких відбувається цей процес. Становлення та розвиток України як незалежної демократичної держави історично супроводжувалось пошуком методологічних орієнтирів, які дали б змогу чітко вибрати найбільш результативну політико-правову стратегію. Складним був не так вибір, як неможливість послідовно йти вибраним шляхом європейської та євроатлантичної інтеграції у зв'язку зі стрімкими політичними та зтяжними економічними кризами. І протягом цих років не вщухали суперечки щодо судової реформи – її змісту, цілей та очікуваних наслідків.

Результатом розбудови громадянського суспільства та прийняття євроінтеграційної парадигми розвитку стало посилення уваги громадськості і міжнародних організацій до якості захисту прав людини в Україні та ефективності діяльності судової влади. Після Революції гідності особливої інтенсивності набула судова реформа.

Слід наголосити, що, незважаючи на численні спроби зміцнення авторитету судової влади, нині практично не ведеться моніторинг його рівня, що не дозволяє встановити ефективність відповідних заходів та розробити дієву стратегію за цим напрямом на майбутнє.

Проблема відновлення незалежності судів в Україні ускладнюється загальною політичною атмосферою, що склалася в країні. «Питання не лише в тому, що на сьогодні суд не є незалежним, а в тому, що сам дух у суспільстві є таким, що не дає можливості судді стати незалежним. І, ясна річ, суддя орієнтується у своїх рішеннях на владу, на провідні політичні сили, від яких залежить його доля. Вже навіть тоді, коли від нього ніхто нічого не вимагає,

суддя орієнтується на владу і на ті сили, що домінують у суспільстві на певний момент.

Ще однією болючою проблемою є питання недоторканності суддів. У частині суспільства створюється думка, що це лише додатковий привілей, який не має під собою об'єктивної основи і є однією з причин суддівського свавілля. Проте, як зауважує експерт групи «Реанімаційний пакет реформ» М. Жернаков, принцип незмінності суддів існує у цивілізованих країнах як запорука незалежності судів від політичних рішень. Складна процедура звільнення суддів необхідна для того, аби «...суддя, який буде чесним, непідкупним і політично незалежним, продовжував залишатися політично незалежним. Незалежний суддя має бути впевнений у тому, що якщо він прийме рішення не на користь президента, політика, то завтра його ніхто не накаже». Також експерт вважає, що не можна повністю знімати недоторканність із суддів, а треба її лише обмежити [16, с. 22].

Так, формальний авторитет судової влади може бути частково оцінений за результатами незалежних іноземних досліджень стану організаційно-правового забезпечення діяльності судової влади та здійснення правосуддя в Україні. Уявлення про рівень неформального авторитету судової влади можливо скласти на підставі незалежних досліджень інститутів громадянського суспільства

Як впливає з результатів дослідження європейських судових систем, викладених у звіті Європейської комісії з питань ефективності правосуддя [16], за результатами судової реформи, проведеної у 2016 р., вдалось зменшити деякі чинники, що знижували рівень авторитету. Насамперед це стосується заробітної плати суддів та матеріальнотехнічного забезпечення судів: «У рамках судової реформи Україна інвестувала значні кошти в судову систему, збільшуючи зарплату суддів та працівників суду, покращуючи умови доступності для користувачів судів, оснащуючи суди системами відеоконференцій та відновлюючи будівлі судів» [16, с. 23].

Одним з найвідоміших міжнародних показників, який широко використовується в усьому світі для оцінки ефективності діяльності органів

державної влади та проведених реформ, є Індекс глобальної конкурентоспроможності. Важливість та об'єктивність рейтингу, що складається на його основі, було визнано в Україні на найвищому рівні, адже під час формування Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» одним із стратегічних індикаторів реалізації Стратегії визнано входження України до 40 кращих держав за цим рейтингом [17].

Отже, неформальний авторитет судової влади найчастіше стає предметом досліджень організацій громадянського суспільства. У цьому контексті слід зауважити важливу закономірність щодо наявності міцної інституційної підтримки громадянських ініціатив у країнах Європи та Сполучених штатах Америки. Нові та об'єктивні результати глибоких досліджень організації, функціонування та реформ у сфері судочинства та судоустрою України досить часто відбуваються за підтримки іноземних грантодавців, котрі мають на меті розбудову глобальної демократії та підтримку ініціатив, спрямованих на забезпечення сталого розвитку.

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ: підготувати презентацію щодо концепції судової реформи

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 01.10.2022).

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19_ (дата звернення: 01.10.2022).

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року

№ 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 01.10.2022).

4. Вплив євроінтеграційних процесів на судову реформу в Україні. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Випуск 32/2022 С.279-288.

5. Єфремов Олександр: На шляху євроінтеграції історична роль належить українському парламенту. URL:<http://partyofregions.ua/ua/news/5225ab79c4ca428918000065> (дата звернення: 01.10.2022).

6. Машталір Х. Леськів С. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 6. С. 163-166

7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text 12. (дата звернення: 01.10.2022).

8. Загальний огляд Угоди. URL: <https://eu-ua.org/ohliad-uhody-pro-asotsiatsiiu/> (дата звернення: 01.10.2022).

9. Бабенко Г.О. Європейські стандарти судоустрою й статусу суддів. URL: <http://journalapp.uzhnu.edu.ua/article/view/255544> (дата звернення: 01.10.2022).

10. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України: Закон України від 13.07.2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-20#Text> (дата звернення: 01.10.2022).

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя: Закон України від 14.07.2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1635-20#Text> (дата звернення 01.10.2022).

12. Мучник А.Г. Комментарий к Конституции Украины. 2-е изд., исправ. и доп. Киев : Парламентское издательство, 2003. Кн. 1. 400 с.
13. Анісімов О.В. Конституційні засади судової дискреції як обов'язкової складової частини функціонального елементу самостійності судової влади в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Том 1. Випуск 5. С. 41–46.
14. Гаврилюк О., Катеринчук Л. Людиноцентрична дискреція судової влади. Підприємство, Господарство і Право/ 6/2020. С.248-256
15. Уласевич А. Прояв «духу» права у дискреційних повноваженнях суду. Наукові записки НаУКМА. Київ. 2017. Том 200. Юридичні науки. С. 59–63.
16. European judicial systems CEPEJ Evaluation Report 2020. Evaluation cycle (2018 data). URL: <https://rm.coe.int/rapport-evaluation-partie-1-francais/16809fc058> (дата звернення 01.10.2022).
17. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення 01.10.2022).

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
2. Наукова бібліотека СНУ ім. В. Даля: <https://library.snu.edu.ua/>
3. Офіційний сайт наукового збірника «Актуальні проблеми права: теорія і практика»: <http://app.snu.edu.ua/index.php/actual-law/about>.
4. Електронна бібліотека: <http://www.info-library.com.ua/>.
5. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія <http://www.ials.sas.ac.uk/library/library.htm>.
6. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка www.library.univ.kiev.ua.
7. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>.
8. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>.
9. Національна бібліотека Франції <http://www.bnf.fr/>.
10. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>.
11. Німецькі бібліотеки <http://www.ddb.de/>.
12. Сайт «Бібліотека юриста» <http://www.lawbook.by.ru/>.
13. Українська правнича фундація <http://www.ulf.com.ua/>.
14. Центр європейського і порівняльного права <http://www.ecle.gov.ua/>.
15. Центр розвитку українського законодавства <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>.
16. Офіційний сайт Social Science Research Network. URL: <https://www.ssrn.com/index.cfm/en/>
17. Офіційний сайт Суду ЄС. URL: https://europa.eu/european-union/abouteu/institutions-bodies/court-justice_en
18. Офіційний сайт Європейського Суду з прав людини. URL: <https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
19. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля: <https://snu.edu.ua/>

